

Освітнянське джерело

Офіційне видання
Департаменту освіти Вінницької міської ради
та комунальної установи
«Міський методичний кабінет»
№5, 6 травень-червень 2018 року

Гарної відпустки!

В номері:

Т.В. Лучицька «Т. Г. Шевченко «Заповіт» - твір, що єднає минуле, теперішнє і майбутнє. Історія його написання» Панорама творчих уроків	2
Т.В. Лучицька «Тарас Шевченко «Мені однаково, чи буду...» Лірична поезія з циклу «В казематі». Роздуми поета про власне життя і долю України» Панорама творчих уроків.....	10
Н.Ю. Федорова «Розв'язування рівнянь на знаходження невідомого дільника. Задача на три дії». Панорама творчих уроків	20
І.М. Сологуб «Оборотні і необоротні реакції. Хімічна рівновага». Панорама творчих уроків.....	30
Т.В. Певень «Національно-визвольна війна українського народу середини XVII століття. Події 1651-1653 рр.». Панорама творчих уроків	44
А.С. Овчар «Спортивно - родинне свято «Тато, мама, я - спортивна сім'я!»». Виховна робота.....	49
А.А. Півторак «Проектна та експериментальна діяльність в системі методичної роботи закладу». Сторінка методиста	54
Г.Ф. Пелішенко «Сучасні інноваційні технології при вивченні англійської мови». Сторінка методиста	68
О. Долганова «Роль вихователя в розвитку рухової активності дітей раннього віку». Дошкілля	77
Т.М. Дрозд Вільна трибуна, або декілька слів про ораторське мистецтво.....	84

Добірка конспектів уроків, присвячених творчості Т.Г. Шевченка
Т. Г. Шевченко «Заповіт» - твір, що єднає минуле, теперішнє і майбутнє.

Історія його написання

Конспект уроку з української літератури в 7 класі.

Луцицька Тетяна Василівна,

вчитель української літератури комунального закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-гімназія №6 Вінницької міської ради», спеціаліст другої кваліфікаційної категорії

Мета.

ознайомити учнів із шедевром творчості великого Кобзаря, поезією «Заповіт», яка у всі часи закликала пригноблені народи до боротьби проти експлуатації, визначити мовне багатство твору, його значення для колишніх і сучасних поколінь; розвивати вміння дітей виражати своє ставлення до почутого; виховувати патріотичні почуття семикласників, почуття гордості за великого співця українського народу.

Тип уроку. Урок засвоєння нових знань.

Обладнання. Портрет Т. Г. Шевченка, фотоматеріали: пам'ятник поету на Чернечій горі, вид на Дніпро з Чернечої гори, сходи, які ведуть до могили Т. Г. Шевченка. Фото пам'ятника Шевченкові в різних країнах світу, презентація., підручник, дидактичний матеріал.

Перебіг уроку

Доброго дня, діти!

Привітаймося з нашими гостями.

І. Емоційне налаштування

*Візьмімось за руки
Ми міцно і дружно.
Мости побудуймо
Міцні дуже-дуже.
Мости, що єднують
Знання і уміння.
Збудуймо! Додавши
Натхнення й сумління.*

О.Самаруха

■ Скажіть, будь ласка, як ви зрозуміли цю поезію? (Для того, щоб побудувати найміцніший міст, потрібно добре працювати докладаючи знання та уміння).

■ Дійсно, це саме так, на сьогоднішньому уроці ми будемо з вами проходити міцними літературними мостами.

■ Які у вас асоціації виникають із словом міст? (міст дружби, поєднання берегів, ріка..)

Спробуймо створити власний міст один між одним. Візьміться за руки й створить власний міст.

Гарні ваші мости, мости дружби, розуміння, підтримки та знання. Візьмімо ці знання із собою й вирушаймо до першого мосту.

Отже, прокладемо перший місток у минуле, а саме до попереднього уроку.

II. Актуалізація опорних знань

1. Де, та в якому році народився письменник, над творчістю якого ми працюємо протягом двох останніх уроків? (1814р. с.Моринці, Черкаської області)

4. Над якою поезією ми працювали на попередньому уроці? («Тополя»)

5. Які настрої, почуття поета передаються у цій поезії? (У цій поезії відбиті первісні вірування людей у можливість переселення душі людини на рослину, відбито ідею невимрущості справжнього кохання, краси, вірності, незнищенності світлих і благородних людських почуттів)
(Поет глибоко розкриває духовний світ людини)

6. До якого жанру належить вірш? (балада)

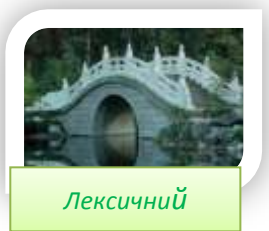
7. Що таке балада? (Балада — невеликий за розміром ліро-епічний твір фольклорного походження на героїчну або історичну тему, з драматично напруженим сюжетом. У баладі, як правило, йдеться про щось незвичайне, виняткове, героїчне; реальне часто поєднується з фантастичним.)

✓ Отже, ми підходимо до наступного містка - Лексичного

8. Поясніть лексичне значення слова кобза (кобза — це музичний інструмент на якому грають)

Спробуймо розгадати ребус, який є у кожного із вас на столі в міні-підручнику. (Кобзар)

9. Через що Шевченка називають Кобзарем? (Через те, що він написав легендарний «Кобзар») Дійсно через те, що Т.Шевченко написав славнозвісний «Кобзар», й отримай псевдонім Кобзар.

Лексичний

III. Оголошення теми та мети уроку.

Сьогодні ми вивчимо шедевр, створений Кобзарем, твір, сповнений помислами про народ і прагненням змінити його життя. Вірш, що є своєрідним мостом, що єднає минуле і сучасне, сучасне і майбутнє.

IV. Вивчення нового матеріалу

Отже, розгорніть зошити і записали дату, тему нашого уроку.

Мета: ознайомитися з шедевром творчості великого Кобзаря, поезією «Заповіт»;

розвивати вміння виражати своє ставлення до почутого; виховувати патріотичні почуття та почуття гордості за великого співця українського народу.

Робота над змістом та мовою поезії

Й перейдемо до мосту, який має назву «Лінгвістичний»

- ✓ Роботу над поезією розпочнемо із тлумачення назви.
- Що означає слово «заповіт»? (Це висловлення останньої волі людини).

Заповіт письменника — це, як правило, твір, в якому автор висловлює свої найзаповітніші бажання не лише особистого, а й суспільного характеру. Трохи пізніше ми дізнаємося, яким же було найзаповітніше бажання Шевченка. Але спочатку давайте послухаємо надзвичайно цікаву історію появи цього легендарного твору.

 Тому наступний місточок називатиметься «Історичний».

Домбровський Олексій зробить невеликий екскурс в історію.

Була глибока осінь 1845 року...

Важкі чорні хмари нависали над землею. Зривався холодний вітер.

Сіяв густий дощ. Дорогу геть розмило. У таку негоду Тарас Шевченко повертався з Андрушів у В'юнище. У цих селах на Переяславщині він тоді, за дорученням Київської археографічної комісії змальовував пам'ятки старовини.

Конячина ледве тягла воза в багнюці. Тарас промок до нитки. Ще в дорозі його морозило, а коли надвечір прибув у В'юнище відчув себе зовсім хворим. Довелося злягти у ліжко в чужій хаті.

Про хворобу Тараса Григоровича дізнався його приятель лікар Андрій Йосипович Козачковський і негайно перевіз поета до себе в Переяслав.

(відео)

Учитель

Наступного ранку Козачковський радісно кинувся до Тараса — це був погляд людини, яка пережила смертельну кризу, людини, котра ніби заново входила у земний світ.

— От і живий! — мовив полегшено. — А ти пишеш: „Як умру...“.

Тарас мовчав, ніби не почув чи не збагнув сказаного. Але ні, озвався:

— Коли написав, то хай вже буде.

Так, чи приблизно так, описували епізоди, пов'язані зі створенням „Заповіту“ багато авторів. Не будемо заперечувати, бо точних даних про те, як усе це було насправді, на жаль, немає. Безсумнівно, що Тарас думав про можливу смерть. І цілком можливо, що рядки „Заповіту“ почали складатися ще

раніше, скажімо, у В'юниці. І тільки тепер він доопрацював їх остаточно. Як ніколи раніше Тарас Шевченко усвідомлював свою значимість як поета: щойно він пережив кілька місяців геніального творчого злету. Він знав справжню вартість створеного ним. „Заповіт” — останній твір, написаний у цей щасливий період. Він завершував вулканічний творчий вибух. Після „Заповіту” поет довго, майже півроку, нічого не писатиме: відбуватиметься накопичення розтраченої творчої енергії.

Спочатку вірш був без заголовка, а потім у різних передруках він називався «Завіщанням» та «Думкою». Лише після смерті поета вірш дістав назву «Заповіт» у «Кобзарі» 1867 р.

 Отже, наступний міст – «Музичний»

Більше 169 років минуло з часу написання «Заповіту». Вперше опублікований у 1859 р. в Лейпцигу в збірці «Нові вірші Пушкіна й Шевченка», цей вірш мав справді щасливу долю. Адже на слова «Заповіту» написано понад півсотні музичних творів різними композиторами: Людкевичем, Лятошинським, Лисенком, Вербицьким, Ревуцьким. Музику на текст «Заповіту» писало, дійсно, багато композиторів. Твір покладений на музику полтавським учителем Гордієм Павловичем Гладким.

- *Прослухайте музичну композицію створену Г.П.Гладким (відео)*

- *Що вас найбільше вразило при слуханні цієї пісні? (Прослуховуючи композицію, відчуваємо сум та біль, тугу за рідною землею. Звучить заклик до боротьби, до повстання, до знищення кріпацтва.)*

- *Ось ми і підійшли до наступного мосту – «Етимологічного»*

Отже, знаючи, що таке заповіт, перейдемо до Шевченкового «Заповіту». Розгорніть підручники на стор. 64 й прочитайте виразно поезію. (учитель читає вірш)

- *1. Чи зустрілися вам у тексті незрозумілі слова? Поясніть, користуючись словником, значення слів круча, степ, пом'янути, заповіт. (Круча- високий стрімкий берег; урвище. Степ- великий безлісий, вкритий трав'янистою рослинністю, рівнинний простір у зоні сухого клімату. Пом'янути-віддати шану, називати кого-, що-небудь.*

- *Кайдани- залізні ланцюги з кільцями, що їх заклепують або замикають на руках чи ногах арештованого, в'язня.)*

- *Міст «Комунікативний»*

- *Учень читає «Заповіт» .*

- *З яким проханням звертається Т.Шевченко до народу на початку поезії? (похований на Вкраїні милій)*

- *Яке найзаповітніше своє бажання виражав поет? (Мрія поета в те, що всі поневолювачі будуть знищені, а мешканці України заживуть новим, вільним*

життям у дружбі, злагоді й мирі, і його теж щоб згадували, як людину котра боролася за світле майбутнє, поклав на вітар вітчизни своє життя)

- Чи відчуваєте ви те, що поет любить Україну? Які пейзажі змальовані? («*Степи широкі*», лани, Дніпро, кручі)

- За словами автора, яким шляхом можна здобути волю? (*Кайдани порвіте, і вражою, злою кров'ю, землю окропіте*)

- Про яку «сім'ю» мріє Кобзар? (*про свій народ, адже ми всі брати і сестри*)

- Знайдіть в тексті епітет, який підсилює ненависть поета до гнобителів? («*Вражою злою кров'ю*». Цей епітет передає почуття безмежного гніву до всіх експлуататорів)

- Що допомагає передати піднесення, пафос цих рядків? (*Вживання закликів-дієслів у наказовій формі: вставайте, порвіте, окропіте*)

- У яких рядках висловлюється головний заповіт поета?

(*І мене в сім'ї великій,*

В сім'ї вольній, новій,

Не забудьте пом'янути

Незлим тихим словом)

■ Так, це — головний клич Шевченка, мрія його життя: підняти знедолений народ з колін, щоб здобути довгоочікувану волю.

- Прочитаймо ще раз поезію й прослідкуйте, який приголосний звук часто повторюється у цих рядках? (Звук р)

■ Таке повторення звуку не випадкове. Поет навмисне використовує слова з цим звуком, щоб передати напруження.

- А тепер прочитайте чотири останні рядки вірша. Як змінюємо інтонацію при читанні? (*Напруженість спадає, і рядки читаються спокійно, тихим голосом і разом з тим із твердою впевненістю у завтрашньому дні*)

— За формою „Заповіт” — монолог. Він складається з шести строф, які об'єднані попарно й утворюють ніби три сходинок, кожна з них має свою провідну думку, певні ритми та інтонацію, а разом становлять одну гармонійну цілісність.

✓ Прошу звернути увагу на екран. Ми з учнями 6-9 класів нещодавно відвідали м.Канів, побували біля Шевченкової могили, й зняли відеоматеріал. Отже, наступний – «Відеоміст»

Відео із читанням «Заповіту» біля Чернечої гори.

Бесіда по ідейно-художньому змісту вірша «Заповіт».

✓ Визначте тему поезії

Тема: заклик українського народу звільнитися від кайданів кріпосництва, боротися за вільне життя, відстоювати інтереси простого люду.

✓ Пригадайте з теорії літератури що таке ідея?

Ідея- (з грец. — першобраз) художнього твору — це основна думка про зображені у творі життєві явища, висвітленню якої підпорядковано всі картини й образи.

✓ Спробуймо визначити ідею твору

Ідея: віра поета у світле майбутнє України.

Жанр: громадянська лірика.

«Заповіт» Шевченка став відомим твором у багатьох країнах. Є прислів'я «Шевченків «Заповіт» облетів увесь світ».

Як ви його розумієте? 1. Бо перекладений більше ніж 100 мовами народів світу й дістав міжнародне визнання. Коли у 1929 році хорова капела «Думка» виступала в Парижі, їй довелося на прохання французів виконати «Заповіт» кілька разів.

Наступний наш міст «Міжнародний міст»

- Деякі учні нашого класу зачитують «Заповіт» різними мовами (польською, німецькою, італійською, англійською, російською)

Kiedy umrę to na wzgórzu

Wzniescie mi mogiłę,

Pośród stepu szerokiego

Ukrainy miłej.

Wo man weite Felder sieht,

Dnepr und seine Hänge,

Wo man hören kann sein Tosen,

Seine wilden Sänge.

Quando porterà il fiume

Al mare azzurro

Il sangue nero, nemico,

Il sangue impuro

I'll leave them all and fly away

To the abode of God,

And then I'll pray But till that day

I nothing know of God.

Схороните и вставайте,

Цепи разорвите,

Злою вражескою кровью

Волю окропите.

И меня в семье великой,

В семье вольной, новой,

Не забудьте — помяните

Добрым тихим словом.

- *Дякую, сідайте.*

Під час перепоховання останків Т.Г.Шевченка 22 травня 1861 року настоятель храму Мацкевич наприкінці панахиди сказав: «Ти, стародавній Дніпре, що пишаєшся своїми хвилями сивими! Тобі судилося на своїх ребрах-хвилях привезти до нас Шевченкові останки; повідай же нам про дорогого для кожного українця чоловіка – Кобзаря! Був час, що про нашу Україну думали, що це край, невдатний до високих почувань і думок; але Шевченко довів, що край цей... має душу і серце, приступне для всього високого і прекрасного. Померлий брате! Світ твій просвітиться перед людьми... Минуть віки, далекі нащадки дітей України побачать і пізнають, хто був Тарас Шевченко. Бажав ти, брате, жити в Каневі – от і живи до кінця світу. А ти, Україно, побожно шануй наше місто, бо у нас починають кістки Тараса Шевченка. Тут на одній із найвищих гір Дніпрових покоїтиметься прах його, як на горі Голгофі, подібно хресту Господньому, стоятиме хрест, котрий буде видно і по той, і по сей бік нашого Дніпра»

Хрест було встановлено, але на початку XX століття його знесли. На жаль, збулося пророцтво поета, який свого часу писав:

... поховують,

І хреста ніхто не поставить...

✓ Діти, ви звернули увагу на заключні рядки поезії: Шевченко, ніби між іншим, заповідає своїм землякам пом'янути його «незлим тихим словом». Це тоді, коли воля здобудеться народом, коли розірвуться кайдани кріпацтва...

V. Підсумки уроку

- Розірвались кайдани кріпацтва, здійснився заповіт Шевченків. А чи знаєте ви, що найбільше пам'ятників у світі саме Шевченку?(відео)

- Стоїть Кобзар майже в кожному куточку земної кулі, й дасть Бог стоятиме і в нашій Вінниці, адже за деякими даними на Музейній площі має з'явитися пам'ятник молодому Шевченкові, хоч це все в перспективі, але це все не за горами...

«Мистецький місток»

- А чи знаєте, ви, що текст «Заповіту» вишитий на панно, рушниках, доріжках, навіть є картини викладені буриштином, насінням, сучасні художники теж зображують Шевченка на своїх полотнах...

- Так Олег Шупляк, створюючи свої картини-ілюзії, зобразив і Тараса

- Шевченка, чим доводить, що Шевченко актуальний і сьогодні.

Вільне письмо(лунає тиха музика)

Напишіть свої враження після прочитаного «Заповіту»

Учнівські відповіді

Рефлексія

- Отже, ми ніби пройшли міст, що поєднує минуле, теперішнє, майбутнє. Нехай закличні слова «Заповіту» Кобзаря звучать і сьогодні. Хай Шевченкове слово має живе у серцях кожної людини, а його голос люблячий, ласкавий, добрий долине до кожного українця-стомленого від брехні, невігластва та обіцянок.

Прикріпіть по черзі пазли до дошки й дайте відповіді на запитання.

 Я дізнався сьогодні про...

 Шевченко для мене...

 Які висновки зробили...

 Чи почули ви щось нове...

(Оцінювання учнів)

- А чи знаєте ви, що організацією ЮНЕСКО вирішено 2014р. проголосити роком Шевченка й вишановувати пам'ять нашого славнозвісного КОБЗАРЯ, що і виконала українська спільнота.

А зараз я хочу запалити свічку-пам'яті Шевченка. Подумаймо про її місце у нашому сьогоденні, у житті народу і кожного з нас. Вона - це дух поета, помисли і заповіти. Нині вони не повинні бути самотніми. Їх полум'я горітиме ясніше, а темряви довкола буде менше, коли ми відчуємо у них потребу. Не даймо ж їм погаснути.

VI. Домашнє завдання

1.Скласти усний твір «Що я хотів би для своєї країни (краю) в майбутньому?»

2. «Заповіт» вивчити напам'ять.

Тарас Шевченко “Мені однаково, чи буду...” Лірична поезія з циклу “В казематі”. Роздуми поета про власне життя і долю України

Конспект уроку з української літератури в 8 класі.

Лучицька Тетяна Василівна,

вчитель української літератури комунального закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III ступенів-гімназія №6 Вінницької міської ради», спеціаліст другої кваліфікаційної категорії

Мета: ознайомити учнів з поетичним твором, написаним у казематі, з'ясувати мотив його написання; обставини створення циклу «В казематі»;

розкрити силу особистості поета-борця і красу поетичного слова, пройнятого філософським спокоєм і любов'ю до людей, до рідного краю, духовної стійкості й незламності, відданості; допомогти усвідомити ідейно-художній зміст поезії;

розвивати навички вдумливого, виразного читання поетичних творів; уміння аналізувати поетичні твори; уміння висловлювати свої судження про прочитане критичне мислення, увагу, пам'ять; учні мають відчувати пророчу далекоглядність та мудрість поезії Шевченка; вчитися у нього вірності та людської гідності; формувати почуття громадянської мужності, відданості Батьківщині й народові;

виховувати усвідомлення великого значення почуття вірності для формування особистості; повагу до рідних звичаїв і традицій, їх роль у житті людини; любов до рідного краю.

*Свою Україну любіть,
Любіть її...
Во время люте,
В ostatню тяжкую минуту
За неї Господа моліть...
(Тарас Шевченко)*

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

1. Вступне слово вчителя:

Добрий день, любі діти! (Сідайте)

Сьогодні 9 листопада День української писемності та День вшанування пам'яті преподобного Нестора Літописця.

(*Літопис* - запис реальних подій рік за роком.)

Тому на сьогоднішньому уроці ми гортатимемо літопис життя великого Кобзаря української літератури.

Щоб глибше усвідомити ту велетенську роль, яку відіграла ця людина в житті нашого народу, перегорнемо ще раз сторінки книги життя, переконаємося у тому, що Шевченко — велетень, філософ, сіяч розумного, доброго, вічного. Продовжимо вивчати твори письменника, написані ним тоді, коли він перебував у застінках

каземату. Твори таких геніальних поетів ніколи не бувають прочитані до кінця. Бо є в історії світової культури особистості, чия велич визначається не тільки їх літературною спадщиною, а й усією сукупністю їхньої людської творчості та громадської діяльності, самою символічністю їхнього буття, яке прориває грані епох і завойовує безсмертя.

- Слово вчителя: Отож, пропоную сьогодні, у День української писемності, продовжити читати літописну книгу життя видатного Кобзаря та зіграти у гру «Стрічка часу»

1814р.	1838р.	1840р.	1843-1845р.	1845р.	1847р.
--------	--------	--------	-------------	--------	--------

Отже, пригадавши роки життя Т.Г.Шевченка, дайте відповідь на такі запитання:

- Обставини, що змусили Шевченка написати поезію «Думи мої, думи мої» це .. (*Арешт та допити в застінках Петропавлівської фортеці.*)

- Герой в поезії «Минають дні, минають ночі » не може визначитися: чи він живе, чи доживає, бо...він почуває себе...? (Він пише , щоб доля була милостива до нього – «не дай спати ходячому, серцем замирати і гнилою колодою по світу валятись...»)

Отже, читаючи ці рядки, ми бачимо перед собою Шевченка-борця, мислителя, філософа, патріота.

III. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

Оголошення теми уроку

✓ Слово вчителя: Багато випало випробувань на долю поета, а допомагали витримати їх Шевченкові рідне слово та думка про рідну неньку –Україну.

Тому тему сьогоднішнього уроку дозвольте розпочати не піснею, які так любив співати Кобзар, не поезією, неперевершеним майстром яких він був, а листом... Бо листи - це є своєрідні ЛІТОПИСИ, у яких людина записує найсокровенніше та ділиться цим лише з найріднішими людьми.

В одному такому листі до приятеля А.Лизогуба Шевченко в 1848 році писав: «Бодай і ворогові моєму лютому не довелось так каратись, як я тепер караюсь. Усі лиха упали на мою голову. Одне вже, що нудьга і безнадія давить серце, а друге: нездужаю з того дня, як привезли мене в сей край... Сей і другий місяць я *ще буду в Орській кріпості, то напишіть знов хоч стрічечку, бо тільки Бог святий знає, як я радію, коли дійде до мене хоч одне слово з моєї рідної країни...*».

- Діти, які мрії та бажання переважали в поета, коли він

писав ці рядки?(*поет невимовно щасливий, радіє, коли отримує хоч рядок, хоч слово з рідного краю*).

- Дійсно, рядки ці свідчать про глибокі патріотичні почуття поета до України, про гіркі роздуми над своєю долею, про те, що не злоба і ненависть, а любов жила в його серці у скрутний час випробувань. Про всі ці почуття йдеться у поезії “Мені однаково, чи буду я жити в Україні...” - яка і є темою нашого уроку. Розгорніть зошити та запишіть число, класна робота, тема уроку.

IV. Цілевизначення і планування уроку

Оголошення учням завдань уроку

✓ Дізнатись про обставини, під впливом яких була створена поезія «Мені однаково, чи буду...»

✓ Навчитись виразно і вдумливо читати поезію.

✓ Навчитись визначати основні мотиви, ідею, художні засоби твору.

✓ Розуміти поняття «філософська лірика».

✓ Уміти влучно висловлювати власні міркування з приводу прочитаного.

Давайте ми познайомимось із новими фактами з життя Тараса Шевченка, що допоможуть нам глибше зрозуміти та з'ясувати обставини створення поезії “Мені однаково, чи буду...”

Групі учнів-літературознавців було дане випереджальне домашнє завдання: з'ясувати тематику і мотиви поезій циклу «В казематі».

Тож перегорнімо ще одну сторінку літопису життя Шевченка, але перед цим з'ясуємо, що таке каземат?

- Каземат – це одиночна камера для ув'язнення у фортеці.

Випереджальне домашнє завдання:

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІ

Інформативне повідомлення учнів:

1-й учень - «Створення Шевченком у казематі поетичної збірки»

1. Весною 1846 р. у Києві Шевченко знайомиться з Миколою Костомаровим, Миколою Гулаком, Опанасом Маркевичем та іншими членами таємного Кирило-Мефодіївського братства.

У квітні 1846 р. до братства вступив Т. Шевченко.

Кирило-мефодіївці єдналися на основі спільних політичних поглядів.

Їхньою метою було пробудження національної самосвідомості українського народу; ліквідація кріпацтва й запровадження демократичних свобод; створення федерації рівних слов'янських народів.

У березні 1847 р. братство було розгромлене. Т.Г.Шевченка заарештували 5.04.1847 р. під час переправи Дніпром, коли він їхав на весілля до Миколи Костомарова.

Поета звинуватили в участі у Кирило-Мефодіївському товаристві, у написанні революційних творів... (відео)

З 21квітня по 30 травня 1847 р. Т.Шевченко перебував у казематі, очікуючи вироку та мужньо й сміливо вів себе на допитах.

Цикл поезій Т.Г.Шевченка «У казематі» написаний у застінках Петропавлівської фортеці між 17 квітня і 30 травня 1847 р. Він включає 13 поезій та є присвятою своїм союзникам.

Присвята - напис перед
основним текстом видання, у якому автор повідомляє
про те, кому він присвячує свій твір і часто чому він це
робить.

- 2-й учень - «*Мотиви невольницької лірики Т.Г.Шевченка.*»

- Геніальний поет вірив у майбутнє, пророкував його. З його уст звучали слова: "Борітеся — поборете ". Шевченко змальовує вільне суспільство, тому не дивно, що грубе придушення національного руху, розгром таємного товариства спричинило появу вірша "Мені однаково, чи буду..." - одного з найвеличніших творів світової лірики про відданість митця Вітчизні, сповідь поета перед людьми. Його основний мотив — поєднання в житті людини громадянського й особистого.

- Весь цикл «В казематі», є своєрідним прологом до «невольничої» лірики Шевченка, складається з 13 віршів. Пізніше поет додав до цього циклу ще дві поезії.

Лиш сивий морок в стінах каземату,
У цій тюрмі лихій.
Вологе світло ллється із-за ґрат
На вбогий стіл, на цемент, на кайдани,
І недописані рядки горять,
Немов у серці рани.

Пропоную прослухати деякі із поезій цього циклу та дізнатися, про що думає поет у цей важкий для нього період життя

Згадайте, братія моя...

Меж людьми, як люде.

А поки те буде,

Любітеся, брати мої,

Україну любіте

І за неї, безталанну,

Господа моліте.

В неволі тяжко

Холоне серце, як згадаю,

Що не в Україні поховують,

Що не в Україні буду жить,
Людей і господа любить.

Н.Костомарову

І я згадав своє село.
Кого я там, коли покинув?
І батько й мати в домовині...
І жалем серце запеклось,
Що нікому мене згадати!

*Чи ми ще зійдемося знову
Свою Україну любіть,
Любіть її...
Бо время люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї господа моліть*

- Отже, діти, ми послушали кілька уривків з поезій із циклу «В казематі», про що ж думає поет у цей важкий для нього період життя? *(Хоч і в неволі, але думки не про Батьківщину не полишають митця)*

- Яким настроєм пройняті поезії, котрі ви прослухали? *(Від цих поезій віс сумом, але все ж Т.Г.Шевченко вірить у світле майбутнє, мріє про вільне суспільство, тому й розповідає про важку долю засуджених людей, котрі сидять за ґратами, очікуючи на вирок та описує усю правду та несправедливість тогочасної влади)*

- З однією поезією циклу ми вже ознайомилися в 7 класі, тому на випереджальне завдання запропонувала Пранман Аліні намалювати ілюстрацію до цього поетичного твору та розповісти про нього.

- Аліно, що ти можеш розповісти про цю поезію?

Усі поезії цього циклу навіюють сум, а в цій вечір в Україні постає перед нами в усій красі.

Володимир Дарда, пишучи оповідання «Сильніший за долю», так уявляв психологічний стан Шевченка.

«Коли виводили його з камери, глибоко вдихав пропахле весною повітря, і дух нового пробудження природи трепетно торкався серця. Одного разу йому навіть вловились добре знані ще з далекого дитинства пахоці набубнявілого повесні вишняку. Ті запахи не облишили його і в камері, вперто витали довкола, аж поки не зринула перед очима до щему в серці мила картина. Пливла, розмірено

погойдуючись, безкрая ніч, а в камері буяла розкішна весна і пошерхлі вуста натхненно шепотіли слова про садок вишневий коло хати...» («Садок вишневий коло хати»)

- Прослуховування поезії «Садок вишневий коло хати»

✓ Слово вчителя: Як ви думаєте, чому ми сьогодні повертаємося до поезії, яку вивчали раніше? (Тому що із усіх поезій циклу «В казематі» найчарівніша. Це - неперевершений зразок пейзажної лірики. Бо перебуваючи у казематі, далеко від рідного краю, Шевченко згадує українську природу, пісні, звичаї, дуже сумує і тужить - і все це він передав у маленькій поезії).

✓ Дійсно, Т.Г. Шевченко у своїх творах змальовував пейзажі, але найбільшу увагу митець звертав на долю України.

• Слово вчителя: Отже, ознайомившись із інформацією про Кобзаря, перейдемо до змісту епіграфа нашого уроку.. (учень чи вчитель читає).

Свою Україну любіть, Любіть її... Во время люте,

В остатню тяжкую минуту За неї Господа моліть... (Тарас Шевченко)

- Що про Шевченка, як сина свого народу, говорять ці рядки?

Орієнтовні відповіді учнів:

- Що поет – справжній патріот;

Яку людину ми називаємо - патріотом ?

(У перекладі з грецької мови означає земляк, співвітчизник. Людина, яка любить свою батьківщину, свій народ)

- Він - Борець за кращу долю народу;

- Відданий син своєї Батьківщини;

- Кобзар закликає українців молитися за Україну.

- Що і у свої важкі хвилини життя, і до останнього подиху – кожен має бути відданим Батьківщині усім серцем.)

• Слово вчителя: Отже, епіграф демонструє нам громадянську позицію людини, як один із проявів її духовності, патріотизму, допомагає усвідомити місію поета в житті суспільства, як і власну.

Створення проблемної ситуації

✓ Слово вчителя:

Розгорнімо, ще одну сторінку нашого літопису та дізнаймося, про те, чому Шевченко, перебуваючи в холодному карцері, пише: «Мені однаково, чи буду я жити в Україні чи ні»!?

V. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

Виразне читання поезії «Мені однаково, чи буду...»

Розгорніть підручник стор. 78. та ознайомимося зі змістом поезії “Мені однаково, чи буду...”

- Які думки викликала у вас ця поезія? (у цій поезії я дізналася про думки та сподівання поета щодо долі України)

- Пригадаймо, коли створювався цикл поезій? (вірші циклу «В казематі» створювались тоді, коли поет перебував у застінках в'язничних мурів)

- Про що може думати людина, перебуваючи за ґратами? (Напевне, про власний біль, про муки і страждання. Але це - для звичайних людей, а Шевченко - титан духу, людина, якій не страшні фізичні муки, яку не зломить особисте горе)

- Отже, прочитаймо ще раз поезію та визначимо тему.

Читає Синиця Іван.

Формулювання проблемного завдання:

✓ Слово вчителя:

Гортаючи сторінки уроку, перейдемо до проблемного завдання:

Визначити основний мотив поезії “Мені однаково, чи буду...”, її ідейний зміст.

✓ Слово вчителя:

Діти, передайте свої враження від поезії, розпочніть словами « На мій погляд, вірш...»

- Чим схвилювала вас поезія? Що переживав поет під час написання?

- Яким уявляється вам поет під час написання цього твору?

(Орієнтовні відповіді учнів)

- Поезія схвилювала відчаєм поета, безнадією, викликає розуміння і повагу поетове щире вболівання за свій народ, країну, бентежить його нещаслива доля;

- Уявляється поет зневіреним, у відчаї, а потім – категорично рішучим, впевненим, наполегливим борцем;

- Митець, вбачаючи небезпеку, яка нависла над його народом, над його землею, гостро переживає через це.

VI. Ідейно-художній аналіз поезії Тараса Шевченка “ Мені однаково...”

6.1. Робота з текстом твору. Евристична бесіда за запитаннями, обмін враженнями:

- Про що ж розповідається у творі?

Тема: зображення відданості митця Вітчизні, роздуми про важку долю рідного краю, привселюдна сповідь поета перед народом.

- Що уславлюється в поезії?

Ідея : ушлявлення патріотизму та нескореності ліричного героя, віра автора у неминучість перемін на краще у долі свого народу.

• Про яку рису характеру людини говорить вислів «Мені однаково»? (Байдужість)

• До чого байдужий поет ? (Йому байдужа особиста доля, він навіть не думає, чи будуть про нього пам'ятати, чи молитимуться за спасіння його душі після і смерті)

• Як ви розумієте рядки «в неволі виріс між чужими»? (Автор згадує кріпацькі роки свого сирітського дитинства: «в неволі виріс між чужими», він

усвідомлює, що не вдалось створити сім'ю і тому він помре, «не оплаканий своїми». Доля для поета - зла мачуха: він народився у кріпацькій неволі, а помирати, мабуть, доведеться у тюремній)

• Чи усвідомлює поет за що його ув'язнено ? (Так. Він уявляє, що нащадкам про нього повинні би розповісти батьки, спонукаючи їх цим до молитви за спасіння душі поета - борця: «Молися, сину: за Вкраїну Його замучили колись»

• Прокоментуйте слова: «На нашій - не своїй землі» (До речі, діти, у цих рядках ми читаємо контрастні поняття, які спільно дають нове уявлення, це художній засіб, який називається - Оксиморон- прийом, що полягає у поєднанні протилежних за змістом, контрастних понять, які спільно дають нове уявлення). (Україна для Шевченка, як і для мільйонів таких, як він, була рідною. Тут він народився, говорив милозвучною українською мовою і творив нею, молився до Бога, слухав чарівні українські пісні, захоплювався славним минулим своєї батьківщини, милувався чудовими українськими краєвидами. Але всі матеріальні багатства належали панам, може, українцям за походженням, але чужинцям за духом. Вони зі зв'язкою жорстокості ставилися до кріпаків, знущалися з них, кували в кайдани. Тому, звичайно, рідна земля для них насправді була чужою)

На скільки частин можна поділити поезію? (на дві)

- 1. Який мотив наявний у першій частині? (У першій наявний мотив байдужості, невідворотності майбутнього, а в другій – автор собі суперечить)

- 2. Тож зачитайте, як автор сам собі суперечить.

3. Яка з них важливіша? Чому? Зачитайте головну частину. (Головна частина:

Та неоднаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окрадену, збудять...
Ох, не однаково мені.

✓ Слово вчителя: Слово за словом, рядок за рядком за рахунок градації (посилення, зростання) емоцій, нагнітається напруга, й нарешті читач приходить до найвищої “точки” – відповіді на питання, а що ж неоднаково поетові? І з'ясовує, що найголовніше сказано в останніх п'яти рядках.)

✓ Знайдіть художні засоби, які є в поезії та запишіть їх.

Звертання: « Молися, сину, за Вкраїну його замучили колись...»

Епітети: люди злії, лукавії, Україна славна, окраденая)

Порівняння: «за Вкраїну Його замучили колись», - приховане порівняння у змісті, мученики- святі, Його - тобто власне Т.Г.Шевченка.

Оксиморон Малого сліду не покину // На нашій славній Україні, На нашій — не своїй землі.

Метафора: (злії люди Україну присплять, потім...Окрадену збудять).

4. Які образи є у поезії, крім ліричного героя? Яка їх роль у творі? Образи спадковості поколінь.

(Образи сина та батька. Вони надають виразності і зримості, зокрема картина молитви. Читач уявляє вечір, коли в сімейному колі батько розповідає малому про життя мученика, рівного біблійським, і наказує “молися” сину, щоб згадувати замученого за Україну.)

6.2. Коментар вчителя:

✓ Слово вчителя: Що таке молитва? Молитва - це також мотив народної моралі українців, зрештою – традиції молитися за безневинних святих, це як вінець віри,- просити захисту у надприродних сил.)

Ці глибокі роздуми поета про важливі для нього речі, про власну майбутню долю і про долю України – є прикладом філософської лірики. Давайте з'ясуємо, що таке філософський твір? – попрацюємо з теорією літератури.

Філософська лірика — поетичні твори, в яких виражаються думки і почуття ліричного героя, викликані складними роздумами над проблемами буття та осмисленням світу, сенсу людського життя, добра і зла.

- До якого жанру належить поезія?

- Жанр: філософська лірика

Отже, знаючи, що таке філософська лірика, перегорнімо ще одну сторінку нашого уроку та ,застосовуючи фактичний матеріал поезій, заповнимо таблицю:

Т. Шевченку	
байдуже	не однаково
Чи буде жити на Україні, Чи хто згадує про нього, чи забуде, Чи буде син молитись за Україну, В неволі, плачучи, умре	Як Україну злії люди присплять, Лукаві присплять рідній край, В огні Україну, окрадену, збудять, Чи буде молитися син за долю рідного краю

- Визначимо віршований розмір поезії.

- Віршовий розмір: чотиристопний ямб.

- Молодці, яке ключове слово в цій поезії?

(«однаково» повторюється 5 разів і кожен раз по-різному. Останній рядок вірша – це крик згорьованої душі).

Так, вірш побудований за принципом контрасту: байдужість поета до особистої долі протиставляється долі пригнобленого народу.

- РЕФЛЕКСІЯ

Отже, діти, наш урок-це вже є історія, яку кожен з вас запише у свій літопис, але який надпис буде, вирішувати тільки вам.

ЩО зворушило...

Що запам'яталося...

Що схвилювало на уроці?..

Я зрозумів(ла)...

Оцінювання учнів.

Отже, Т.Г.Шевченко надзвичайно точно передбачив головну проблему української нації, що, мов меч, висить над нею вже кілька століть і стала чи не найзлободеннішою проблемою сьогодення: окраденість у час її оновлення та відродження. Тому з повним правом можна вважати поезію «Мені однаково, чи буду...» зверненням-попередженням сучасному поколінню українців.

Багато є збайдужілих людей до долі України, але є й ті справжні патріоти, котрі, перебуваючи далеко за її межами, думали та переймалися її долею (Квітка Цісик, О.Довженко, Б.Ступка, Андрій Кузьменко, Є.Андієвська та інші), таким і був Т.Г.Шевченко, який розумів, що його життя ніщо, порівняно із долею Батьківщини.

Тож не будьте байдужими до людей, а продовжуйте писати сторінки своєї книги-життя, щоб потім наступні покоління могли пишатися справжніми ПАТРІОТАМИ.

Домашнє завдання.

Вивчити напам'ять вірш «Мені однаково», аналізувати його; написати твір-мініатюру «Твори Т.Г.Шевченка примусили мене замислитись над ...»

Розв'язування рівнянь на знаходження невідомого дільника. Задача на три дії.

Конспект уроку з математики в 3 класі.

Федорова Наталія Юріївна,

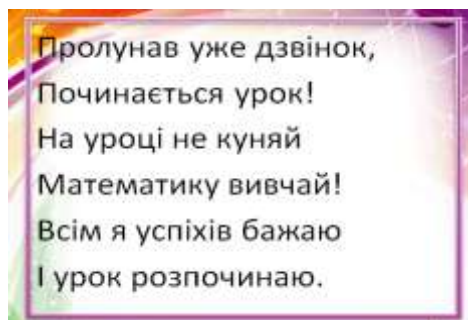
вчитель початкових класів комунального закладу "Навчально-виховний комплекс:
загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-гуманітарно-естетичний коледж №29
Вінницької міської ради", спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, старший
учитель,

Мета: закріпити знання вивчених таблиць множення і ділення; ознайомити учнів із способом знаходження невідомого дільника та розв'язуванням відповідних рівнянь; вдосконалювати уміння розв'язувати задачу на три дії; розвивати увагу, мислення, творчі здібності учнів; виховувати допитливість, інтерес до уроків математики.

Обладнання. Мультимедійний супровід уроку, квитки до цирку, лист самооцінки, завдання на картках, таблиці.

Хід уроку**І. Організація класу.**

Пролунав уже дзвінок,
Починається урок!
На уроці не куняй
Математику вивчай!
Всім я успіхів бажаю
І урок розпочинаю.

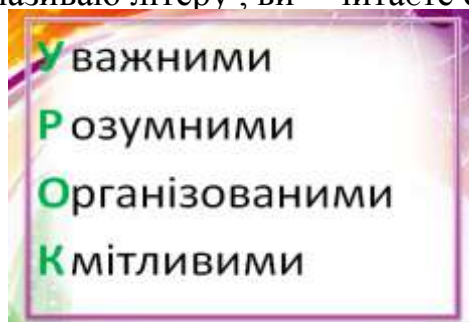
- А на уроці ви будете: Я називаю літеру, ви – читаєте слово.

У – важними

Р – розумними

О – організованими

К – кмітливими

- Сьогодні на уроці ви будете самостійно оцінювати кожен вид роботи.

Наприкінці уроку зробите підрахунок усіх балів. У вас на партах є картка червоного кольору. Це лист самооцінки.

ЛИСТ САМООЦІНКИ

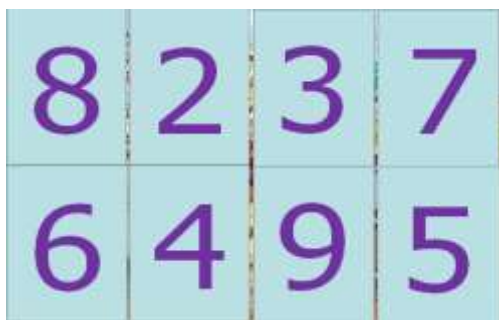
.	Усний рахунок.	
.	Закономірності. Геометричний матеріал.	
.	Приклади (завдання жонглера та фокусника).	
.	Рівняння (завдання акробатів).	
.	Задача (завдання дресирувальника).	
.	Вирази (завдання силачів).	

Оцінка _____

II. Мотивація навчальної діяльності.***Повідомлення теми уроку.***

- Сьогодні ми відправимося у цікаву мандрівку! А куди саме, ви зараз довідаєтесь.

- Кожне з чисел, потрібно помножити на 5, починаючи з більшого. Поступово буде відкриватися картинка, на якій зображено те місце, куди ми з вами потрапимо.

Ви сьогодні в цирку побуваєте
І багато корисного визнаєте.
Цирк сьогодні, цирк незвичний.
Цирк у нас – МАТЕМАТИЧНИЙ!

Слово ЦИРК давно з'явилося,
Вперше в Римі оселилось.
У старій латинській мові
«Круглий» значило це слово.

- У наше місто цирк приїжджає не часто. Тому я вирішила зробити вам свято і запросила артистів цирку на урок.

Запис до зошита числа та класної роботи.

III. Контроль, корекція та закріплення знань.

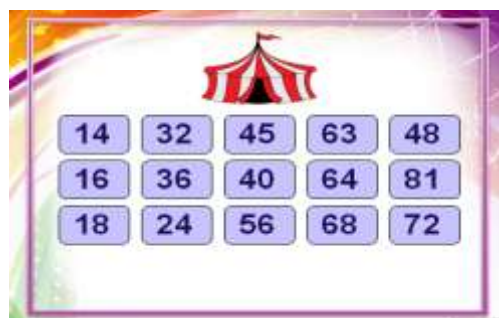
Усний рахунок.

- Щоб побачити циркове шоу нам необхідно придбати білети. Ми їх купуватимемо за ваші знання.

✚ Назвіть результати таблиці множення числа 9.

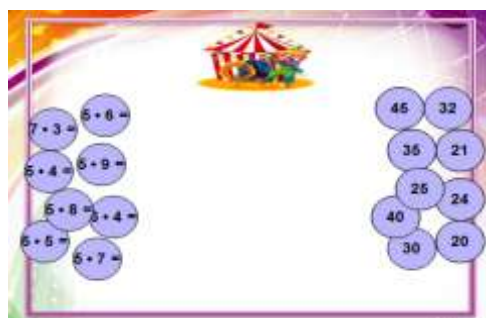

✚ Знайдіть числа, що діляться на 8.

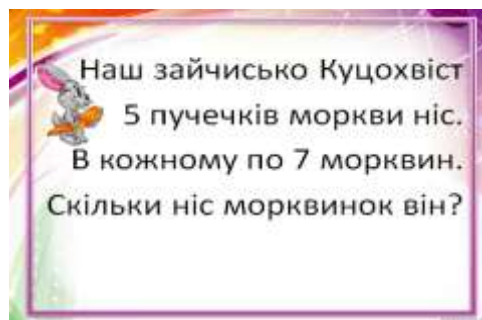
✚ Розв'яжіть приклади. З'єднай приклад з відповіддю.

- Яке число залишилося без приклада. Давайте для нього складемо приклад. Які два числа треба помножити, щоб вийшло 32.

Віршовані задачі.

- Оцініть свою роботу під час усного рахунку. Якщо ви дали тільки одну правильну відповідь – 1 бал, дві – 2 бали, більше трьох – 3 бали.

Каліграфічна хвилинка.

- За хорошу роботу ви отримуєте квиток у цирк. *(Вчитель роздає квитки).*
 - На ньому зазначено номер вашого місця. Чи відомо, на якому ряду ви будете сидіти?

- Спробуємо це з'ясувати.

- Візьміть свої квитки і вийдіть на клас ті діти, у яких номер місця написаний зеленим кольором. Займіть свої місця у порядку зростання номера вашого місця.

4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36.

- Діти, встановіть закономірність і подумайте, на якому ряду будуть сидіти ці учні? *(На четвертому, тому що це результати таблиці множення числа 4).*

- Вийдіть на клас ті діти, у яких номер місця написаний синім кольором.

Займіть свої місця у порядку зростання.

51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60.

- Діти, встановіть закономірність і подумайте, на якому ряду будуть сидіти ці учні? *(На шостому, бо ці числа належать до чисел шостого десятка)*

- Вийдіть на клас ті діти, у яких номер місця написаний червоним кольором.

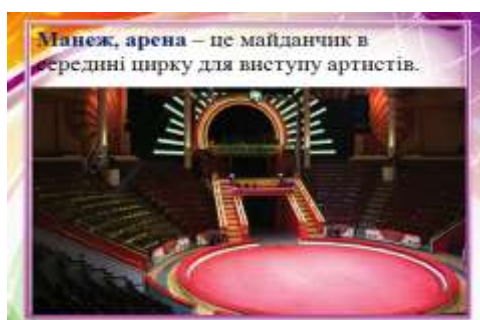
Займіть свої місця у порядку зростання.

3, 13, 23, 33, 43, 53, 63, 73, 83, 93.

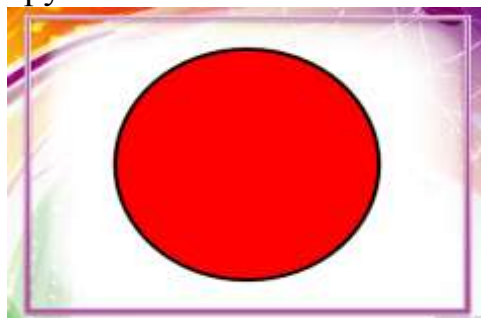
- Діти, встановіть закономірність і подумайте, на якому ряду будуть сидіти ці учні? *(На третьому, тому що у всіх цих числах число одиниць = 3).*

- Хто сидить на четвертому ряду записують у зошит каліграфічно четвірку, на шостому – шістку, на третьому – трійку. *(Діти записують каліграфічно цифри).*

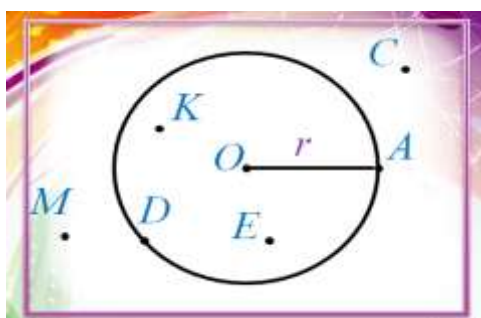
- У кожному цирку є манеж, арена – це майданчик в середині цирку для виступу артистів.

- Він має форму круга.

- Що є межею круга?
- Які точки знаходяться у колі, поза колом, на колі?
- Яка точка є центром кола?
- Через точки ОА проведена лінія. Як вона називається?

- Пропоную вашій увазі цікавий факт про манеж. (відео)
- Оцініть свою роботу під час виконання. 1 бал – 1 правильна відповідь, 2 і більше – 2 бали.

III. Вивчення нового матеріалу.

Проблемна ситуація.

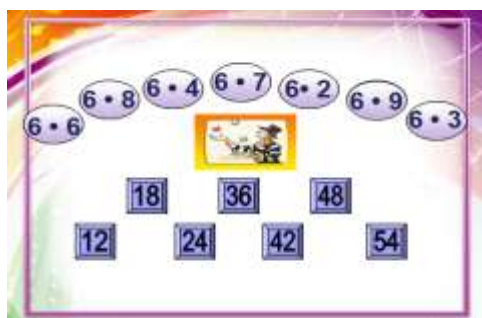
- Отже, сіли зручно. Вистава починається!

- Циркові артисти пропонують виконати завдання. Давайте і ми покажемо на що здатні.
- Сьогодні на уроці ми навчимося розв'язувати рівняння. А на знаходження якого компонента, ви дізнаєтесь, коли виконаєте завдання артиста цирку, що вмів підкидати і спритно ловити одночасно кілька предметів. Хто це? (Жонглер).

- Виконавши обчислення, прочитаєте слово.

Оголошення теми та мети уроку.

- Отже, сьогодні на уроці ми навчимося розв'язувати рівняння на знаходження невідомого дільника та розв'яжемо задачу на три дії.
- На арені – фокусник або ілюзіоніст. Фокус-покус починай, число швидко називай.

- Яке число знаходиться під капелюхом фокусника?

$$21 : 3 = 7$$

- Чому дорівнює ділене? (21), дільник (3), частка (7)?
 - Що ми дістанемо, якщо ділене 21 поділимо на частку 7 ?
 - А 3 – це що таке? (дільник)
 - То як ми шукали дільник? (Ділене ділили на частку)
- Отже, щоб знайти дільник, потрібно ділене поділити на частку.

- Фокусник продовжує свій виступ. Які числа заховалися під його капелюхом? Вставте пропущені числа.

- Якщо всі числа вставили правильно – запишіть собі 2 бали, якщо є помилка – 1 бал.

Фізкультхвилинка.

- А на арену виходить ще один артист. Його з нетерпінням чекають і діти, і навіть дорослі. Здогадались, про кого іде мова? Звичайно, це клоун. Він попросив провести хвилинку відпочинку дракончика.

Хлопчики й дівчатка

колони підрівняйте.

Розминку-веселинку

зі мною починайте.

Первинне закріплення.

- На арені цирку – акробати. Слово *акробат* запозичене з французької мови. Це виконавці складних гімнастичних трюків. Акробатів ще називали «канатохідцями», тобто такими, що ходять по канату. Основне їх завдання – зберегти рівновагу.

- Спробуймо колективно розв'язати рівняння за № 409.

$$42 : x = 7$$

$$x = 42 : 7$$

$$x = 6$$

Відповідь: 6

- Серед поданих рівнянь (№ 408) знайдіть рівняння на знаходження невідомого дільника та розв'яжіть їх самостійно.

$$16 : x = 2$$

$$25 : x = 5$$

$$x = 16 : 2$$

$$x = 25 : 5$$

$$x = 8$$

$$x = 5$$

- Отже, щоб знайти дільник, потрібно....

- Оцініть свою роботу. Якщо розв'язали два рівняння правильно – поставте 2 бали, одне – 1 бал.

IV. Розвиток математичних знань.

Розв'язування задачі.

- Чи впізнаєте наступного артиста? Коли він заходить у клітку до тигрів, левів, у глядачів під шкірою «мурашки бігають».

- Дресирувальник (приборкувач) – «той, хто керує діями тварин».

- А ми спробуємо керувати своїми діями під час розв'язування задачі № 411.

- Прочитайте текст задачі.

- Про що іде мова в задачі? (*Про дерева*).

- Які дерева росли у саду? (*Сливи, груші, яблуні*)

- Скільки росло слив? (36)

- А груш? (невідомо, але сказано, що у 4 рази менше)

- А що сказано про яблуні? (Їх було на 16 більше, ніж слив і груш разом).
- Яке головне питання в задачі?

- Про що спочатку треба дізнатися? (Скільки у саду груш).
 - Якою дією?
 - Чи можна тепер відповісти на запитання задачі? (Ні)
 - Не знаємо, скільки росло слив і груш?
 - Якою дією про це дізнаємось? (Додаванням).
 - Як дізнатися, скільки яблунь росло у саду? (Додати).
- (Учні записують розв'язання задачі на дошці, в зошиті).

- Хто брав активну участь у розв'язуванні задачі поставте собі 2 бали, хто відповідав лише на запитання – 1 бал.

- Дресирувальник дуже любить сливи, яблука і груші. Він вдячний вам за правильне розв'язування задачі і хоче повідомити цікавий факт.

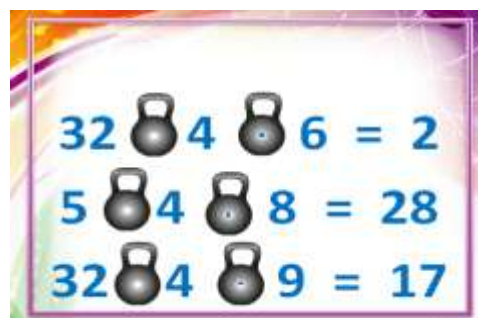
- А чи знаєте ви, що слива може прожити 100 років, яблуня – 200 років, а груша – 400 років.

- А що потрібно робити для того, щоб наші сади квітували і дарували щедро нам свої плоди?

Логічне завдання.

- Чи під силу вам виконати останнє завдання, бо на арені цирку – силачі. Вставте у вирази пропущені математичні знаки (+, -, ·, :). Силачі виступають вдвох, тому це завдання ви також будете виконувати в парах. Це завдання у вас записано на картках блакитного кольору.

- Оцініть свою роботу. Якщо всі приклади розв'язані правильно – 2 бали, є 1 чи 2 помилки – 1 бал, більше – 0 балів.

V. Домашнє завдання.

- Артисти цирку думають, що ви сьогодні добре обчислювали приклади, розв'язували задачу та рівняння, і вам буде неважко виконати домашнє завдання.

№ 412 (скласти та обчислити вирази), № 410 (розв'язати задачу), вивчити правило про знаходження невідомого дільника.

- Хто пригадає, як знайти невідомий дільник?

VI. Підсумок уроку.

- Настав час провести підрахунок всіх балів та показати всім свої оцінки. Візьміть наклейку та прикріпіть на відповідне місце на сходинці. Якщо ви отримали 9 балів – то на 9 сходинці.

Артисти цирку прощаються з вами і чекають нових зустрічей.

Ми у цирку побували

І багато чого взнали.

Цирк заочний, цирк незвичний,

Цирк наш був МАТЕМАТИЧНИЙ.

У нашому цирку погасли вогні,

Та в кожного з вас, сподіваюся, діти,

Що в дні невеселі і в радісні дні

Цей вогник цікавості буде горіти!

*Ми у цирку побували
І багато чого взнали.
Цирк заочний, цирк незвичний,
Цирк наш був МАТЕМАТИЧНИЙ.
У нашому цирку погасли вогні,
Та в кожного з вас, сподіваюся, діти,
Що в дні невеселі і в радісні дні
Цей вогник цікавості буде горіти!*

- На цьому наш урок - виступ у цирку закінчено. Всім дякую!!!

Оборотні і необоротні реакції. Хімічна рівновага.

Конспект уроку з хімії для 9 класу

Сологуб Ірина Миколаївна,

вчитель хімії комунальний заклад «Загальноосвітня школа І-ІІІ

ст. №9 Вінницької міської ради»,

вчитель вищої кваліфікаційної категорії, старший вчитель.

Мета:

навчальна: поглибити знання учнів про класифікацію реакцій на прикладі оборотних та необоротних реакцій; з'ясувати при яких умовах реакції є необоротними; розглянути поняття «хімічна рівновага», визначити чинники, які впливають на зміщення хімічної рівноваги; сприяти формуванню в учнів уявлень про зв'язок теорії з практикою;

розвиваюча: розвивати вміння записувати рівняння хімічних реакцій, розв'язувати тестові завдання; розвивати логічне мислення, вміння аргументовано висловлювати свою думку;

виховна: виховувати пізнавальний інтерес, культуру поведінки та старанність у навчанні, комунікативну компетентність.

Обладнання: відео досліди, періодична система хімічних елементів, таблиця розчинності, ряд активності металів, картки із завданнями, комп'ютер, обладнання і реактиви для демонстраційних дослідів.

Основні поняття: оборотні і необоротні реакції, хімічна рівновага, принцип Ле Шательє.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційний етап.

Об'єднати учнів у пари і четвірки, запропонувати правила поведінки на уроці.

Бути:

- Позитивними: тут і зараз.
- Точними. Точність – ввічливість королів.
- Толерантними. Толерантність – це повага, у першу чергу, до самого себе.
- Зібраними, оскільки найдорогоцініше, що є в нас, - це час.

Запропонувати учням записати їхні очікування від уроку (отримати нові знання, попрацювати на хорошу оцінку, розібрати незрозумілі питання з попередньої теми, отримати допомогу в навчання від однокласників тощо).

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Актуалізація опорних знань

Експрес-контроль. Прийом «2-4-всі разом».

Учні працюють в парах, потім в четвірках за двома варіантами з наступною взаємоперевіркою. Спірні відповіді обговорюються всіма учнями.

Варіант 1.

1.Швидкість хімічної реакції вимірюється в таких одиницях:

А. моль/л; Б. г/моль; В. моль/л·с; Г. л/моль.

2.Швидкість хімічної реакції при підвищенні концентрації реагентів:

А. збільшується; Б. зменшується; В. не змінюється; Г. змінюється періодично.

3. Швидкість хімічної реакції при підвищенні температури:

А. збільшується; Б. зменшується; В. не змінюється; Г. змінюється періодично.

4. Металічний натрій та калій реагують з водою. Калій загоряється на поверхні води. Як пояснити це явище ?
5. Чому пірит (FeS_2), який використовується для добування сульфатної кислоти в промисловості, перед подачею в піч для випалювання попередньо подрібнюють?
6. Класифікуйте хімічні реакції за тепловим ефектом:
- А. $\text{N}_{2(\text{г})} + \text{O}_{2(\text{г})} = 2\text{NO}_{(\text{г})}$; $\Delta H = 280 \text{ кДж}$;
- Б. $\text{CH}_4 + 2\text{O}_2 = \text{CO}_2 + 2\text{H}_2\text{O}$; $\Delta H < 0$.
7. У реакції ферум(III) оксиду з алюмінієм: $\text{Fe}_2\text{O}_3 + 2\text{Al} = 2\text{Fe} + \text{Al}_2\text{O}_3$
(так званий термітний процес) температура сягає 2400°C , тому залізо плавиться.
Яке значення буде мати ΔH даного процесу: більше чи менше нуля?

Варіант 2.

1. Швидкість хімічної реакції вимірюється в таких одиницях:
- А. моль/л; Б. г/моль; В. л/моль; Г. моль/л·с.
2. Швидкість хімічної реакції при зменшенні концентрації продуктів реакції:
- А. збільшується; Б. зменшується; В. не змінюється; Г. змінюється періодично.
3. Швидкість хімічної реакції при зменшенні температури:
- А. збільшується; Б. зменшується; В. не змінюється; Г. змінюється періодично.
4. Використовуючи витискувальний ряд металів поясніть, який з металів: цинк чи натрій інтенсивніше реагуватиме з водою?
5. Чому для розпалювання вогнища використовують дерев'яні тріски?
6. Класифікуйте хімічні реакції за тепловим ефектом:
- А. $2\text{C}_{(\text{графіт})} + \text{O}_{2(\text{г})} = 2\text{CO}_{(\text{г})}$; $\Delta H = -221 \text{ кДж}$;
- Б. $\text{CaCO}_{3(\text{т})} = \text{CaO}_{(\text{т})} + \text{CO}_{2(\text{г})}$; $\Delta H = 279 \text{ кДж}$.

7. При недотриманні вимог техніки безпеки під час гасіння вапна CaO водою можна отримати термічний або хімічний опік. Яке значення буде мати ΔH даного процесу: більше чи менше нуля?

IV. Мотивація

На даному уроці ми розглянемо питання напрямку перебігу хімічних реакцій.

Пригадайте, як відбувається взаємодія кальцій карбонату (крейди) і розчину хлоридної кислоти.

Демонстрація. Взаємодія кальцій карбонату з хлоридною кислотою.

Вуглекислий газ виходить із сфери реакції, а в пробірці лишається розчин кальцій хлориду.

Але часто буває, що речовини, які утворилися під час хімічної реакції, перетворюються на ті, що були на початку реакції. Наприклад, якщо крізь воду пропускати карбон(IV) оксид, то утворюється карбонатна кислота: $\text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2 \rightarrow \text{H}_2\text{CO}_3$.

Коли припинити пропускання газу, то ми помітимо, як газ виділяється з розчину. Тобто, відбувається зворотний процес: карбонатна кислота розкладається на вуглекислий газ і воду: $\text{H}_2\text{CO}_3 \rightarrow \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$.

Реакція взаємодії кисню з воднем при температурах $800\text{--}1500^\circ\text{C}$ завершується утворенням води: $2\text{H}_2 + \text{O}_2 \rightarrow 2\text{H}_2\text{O}$.

А при температурах $3000\text{--}4000^\circ\text{C}$, навпаки, вода розкладається з утворенням H_2 і O_2 : $2\text{H}_2\text{O} \rightarrow 2\text{H}_2 + \text{O}_2$.

Тобто, серед величезної кількості хімічних реакцій можна розрізнити ті, які протікають тільки в одному напрямку, або одночасно у двох взаємно протилежних.

Мета уроку:

- ☐ ознайомитися з класифікацією хімічних реакцій за ознакою оборотності, або напрямком протікання реакції;
- ☐ з'ясувати, за яких умов реакції є необоротними;
- ☐ ознайомитися з поняттям «хімічна рівновага»;
- ☐ розглянути принцип Ле-Шательє та фактори, які впливають на зміщення хімічної рівноваги.

V. Вивчення нового матеріалу.

1. Робота з підручником.

Завдання. Знайти визначення оборотних і необоротних реакцій.

Очікувані відповіді:

Оборотними називаються такі реакції, які одночасно відбуваються у двох взаємно протилежних напрямках.

Необоротними - хімічні реакції, що практично відбуваються лише в одному напрямку до повного перетворення реагентів на продукти реакції.

2. Робота з відеоматеріалами.

Перегляд досліду «Розклад амоній дихромату»
(<https://www.youtube.com/watch?v=FR30FA7s7TY>)

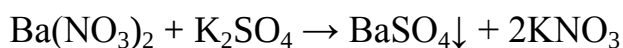
Чому ця реакція відноситься до необоротних?

Очікувана відповідь: утворюється газоподібна сполука, змінюються властивості (колір) речовин.

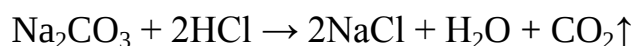
3. Розповідь учителя з елементами бесіди.

Пригадаємо умови необоротних реакцій:

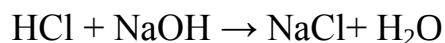
1. Один із продуктів, що утворюється, виходить зі сфери реакції – випадає у осад або виділяється у вигляді газу.

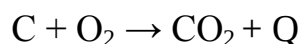
Осад, що утворився не розчиняється у кислотах та лугах.

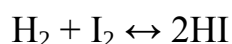
2. Утворюється малодисоційована сполука.

3. Реакція супроводжується виділенням великої кількості енергії.

Більшість хімічних реакцій є оборотними. Одні реакції відбуваються за умов, в яких зворотна реакція неможлива, для інших за однакових умов можливий перебіг як прямої, так і зворотної реакцій. Наприклад, взаємодія

відбувається при температурі 300–400°C. При такій самій температурі можлива і зворотна реакція розкладання йодоводню.

Оборотні процеси лежать в основі виробництва амоніаку (рис.1), виробництва сульфатної кислоти (рис.2), нітратної кислоти.

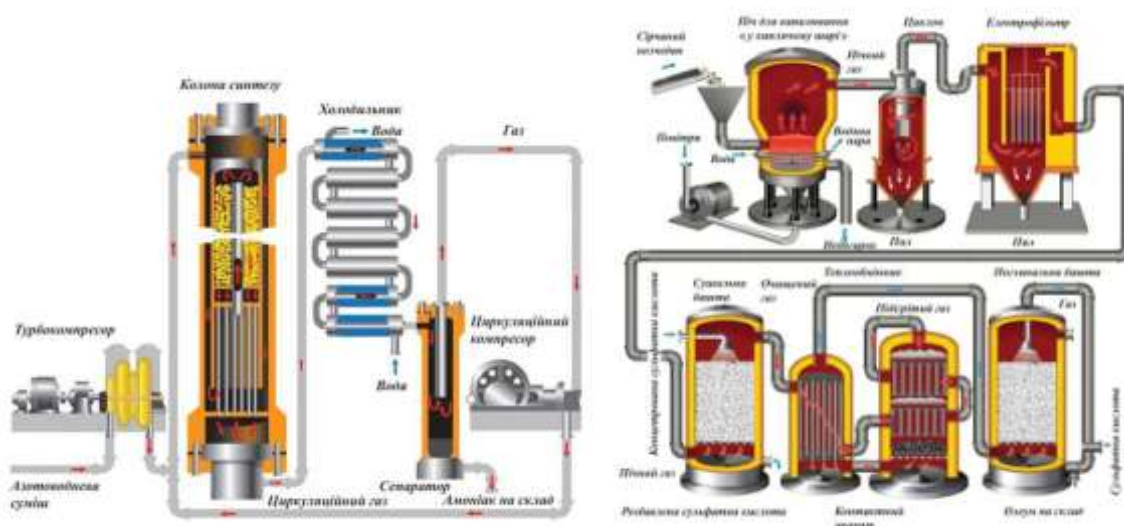

Рис.1. Рис.2.

Розглянемо докладніше питання швидкості оборотних реакції, які одночасно за певних умов відбуваються в обох напрямках. До таких реакцій, як уже зазначалось, належить взаємодія H_2 і I_2 .

У перший момент швидкість прямої реакції максимальна, тому що визначається початковими концентраціями вихідних речовин. Швидкість зворотної реакції при цьому дорівнює нулю. В міру взаємодії H_2 і I_2 і утворення HI швидкість прямої реакції зменшуватиметься, а швидкість зворотної реакції зростатиме. Через деякий час швидкості прямої і зворотної реакцій зрівняються. При цьому кількість утворених молекул HI дорівнюватиме кількості молекул HI , які розклалися. Тобто концентрації всіх речовин у момент, коли швидкості прямої і зворотної реакцій однакові, не змінюються.

Такий стан реакційної системи називається **хімічною рівновагою**. Після досягнення стану хімічної рівноваги реакції не припиняються, вони продовжуються, але ніяких змін у реакційній системі непомітно. Тому хімічна рівновага має також назву динамічної рівноваги.

Динамічний характер рівноваги вам може проілюструвати простий приклад. Уявіть собі ріку, по якій проти течії пливе човен. Якщо швидкість човна дорівнює швидкості течії, виникає оманне відчуття, що човен не рухається — його положення щодо берегів буде незмінним (рис.3).

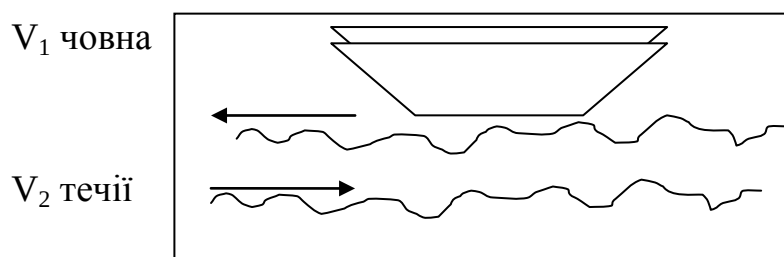
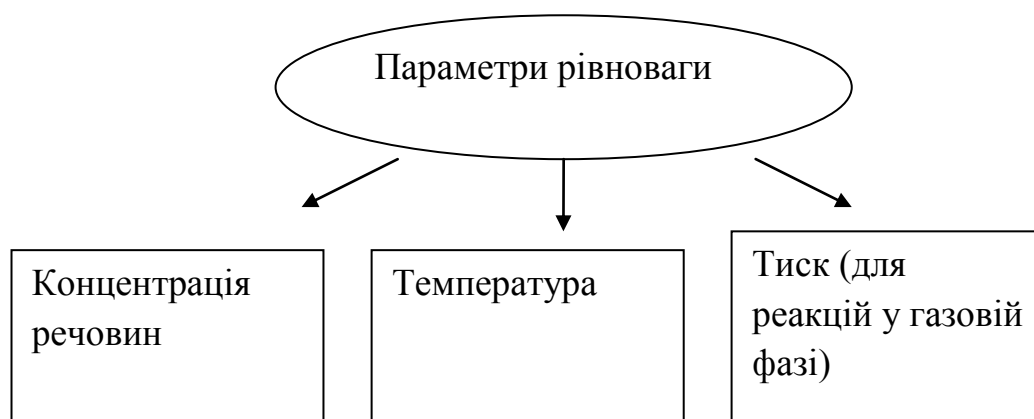

Рис. 3.

Стан хімічної рівноваги за сталих умов (температури, концентрацій речовин, тиску для газів) може зберігатися будь який час.

При зміні умов хімічна рівновага зміщується в той чи інший бік. Характер зміни рівноваги залежно від зовнішніх факторів можна визначити за принципом Ле Шательє, який має велике практичне значення, особливо для хімічної промисловості.

Принцип Ле Шательє: Якщо на систему в стані хімічної рівноваги чинити якусь дію (змінити тиск, температуру, концентрацію речовин), то рівновага зміщується в бік тієї реакції, яка послаблює цю дію.

Розглянемо дію принципу Ле Шательє на реакції, яка лежить в основі промислового виробництва амоніаку. Нітроген є основою амінокислот, а отже, і білків, які є головним будівельним матеріалом будь-якого живого організму. Найбільшим джерелом азоту є атмосфера. Тільки невеличка група бактерій в природі здатна зв'язувати атмосферний азот. Людині потрібно було прикласти багато зусиль, щоб розв'язати проблему синтезу амоніаку.

Спочатку азот зв'язували дуговим способом, але це виявилось неефективним, і лише наприкінці XIX — на початку XX ст. цю проблему вдалося розв'язати німецьким ученим Ф. Габеру та К. Бошу. Вони створили циркуляційну схему синтезу аміаку під тиском:

$$\text{N}_2 + 3\text{H}_2 \leftrightarrow 2\text{NH}_3$$
, за що й отримали Нобелівську премію у 1931 р.

Чинники, які впливають на стан хімічної рівноваги.

1. Зміна концентрації

При підвищенні концентрації вихідних речовин рівновага зміщується в бік продуктів реакції, а при зниженні концентрації вихідних речовин – у бік вихідних речовин.

Для реакції $N_2 + 3H_2 \leftrightarrow 2NH_3$, яка лежить в основі промислового виробництва амоніаку, підвищення концентрації азоту або водню змістить рівновагу у бік прямої реакції. Так само на хімічну рівновагу вплине і зменшення концентрації амоніаку.

2. Вплив зміни температури

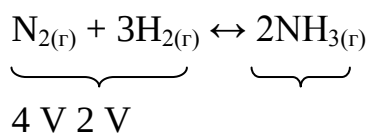
При підвищенні температури рівновага зміщується в бік ендотермічної реакції, а при зниженні температури – в бік екзотермічної реакції.

Для реакції $N_2 + 3H_2 \leftrightarrow 2NH_3 + Q$ підвищення температури змістить рівновагу у бік зворотної реакції, а зниження — у бік прямої.

У реакціях, які протікають без теплового ефекту, зміна температури не призводить до зміщення рівноваги.

3. Вплив зміни тиску

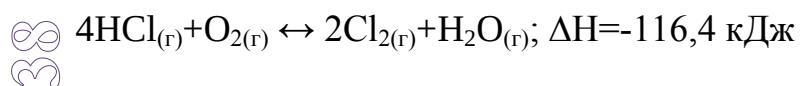
При підвищенні тиску рівновага зміщується в бік тих речовин, що займають менший об'єм (враховується об'єм лише газів). При зниженні тиску рівновага зміщується в бік речовин, що займають більший об'єм.

Якщо об'єми газоподібних речовин в оборотній реакції не змінюються, то зміна тиску не впливає на стан хімічної рівноваги.

4. Каталізатор не зміщує хімічну рівновагу, тому що однаково прискорює і пряму, і зворотну реакцію. За наявності каталізатора швидше встановлюється стан хімічної рівноваги.

Приклад

Учні заповнюють таблицю в зошитах.

<i>Зовнішній вплив</i>	<i>Відповідна дія системи</i>	<i>Висновок</i>
Підвищення температури (нагрівання)	Охолодження	Зміщення в бік ендотермічної реакції
Зниження температури (охолодження)	Нагрівання	Зміщення в бік екзотермічної реакції
Підвищення тиску	Зменшує тиск (чим менший об'єм тим менший тиск)	Зміщення в бік реакції з меншим об'ємом газоподібних речовин
Зниження тиску	Підвищує тиск (чим більший об'єм, тим більший тиск)	Зміщення в бік реакції з більшим об'ємом газоподібних речовин
Збільшення концентрації HCl , O_2 (додаємо)	Зменшення концентрації HCl , O_2 (витрачає) і збільшення концентрації Cl_2 , H_2O	Зміщення в бік прямої реакції

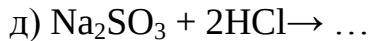
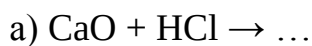
VI. Засвоєння та застосування знань.Завдання 1.

Вправа на первинну перевірку розуміння нової інформації «Оборотні і необоротні реакції» (<http://LearningApps.org/1219778>).

Виконувати можна індивідуально або всіма учнями.

Завдання 2.

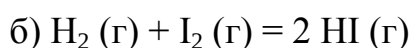
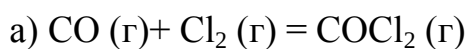
Допишіть рівняння реакцій і зазначте, які з них будуть необоротними:

Завдання 3.

Під час промислового виробництва нітратної кислоти відбувається реакція $2\text{NO}_{(\text{г})} + \text{O}_{2(\text{г})} \rightleftharpoons 2\text{NO}_{2(\text{г})} + Q$, а реакція $2\text{SO}_{2(\text{г})} + \text{O}_{2(\text{г})} \rightleftharpoons 2\text{SO}_{3(\text{г})}$, $\Delta H = -198$ кДж використовується на II стадії виробництва сульфатної кислоти. За яких умов хімічну рівновагу в наведених схемах можна змінити в напрямку прямої реакції?

Завдання 4.

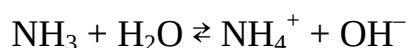
В якому напрямку зміститься рівновага в системах, якщо при незмінній температурі знизити тиск? Обґрунтуйте свої відповіді.

Завдання 5. Експериментальна задача.Демонстрація.

У дві пробірки налити по одній третині дистильованої води, по 5 крапель фенолфталеїну і по 2-3 краплі розчину аміаку. Відмітити колір розчинів. Одну пробірку залишити для порівняння, а в іншу додати 3-4 мікрошпателі хлориду амонію і перемішати розчин. Як і чому змінилася інтенсивність забарвлення?

Розглянувши схему рівноваги у водному розчині аміаку

пояснити її зміщення в результаті додавання кристалічного хлориду амонію.

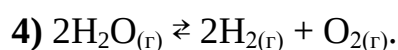
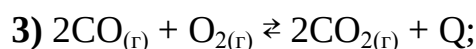
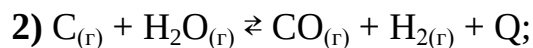
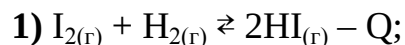
Самостійна робота з наступною взаємоперевіркою.Завдання 6.

У бік яких процесів зміститься хімічна рівновага, якщо:

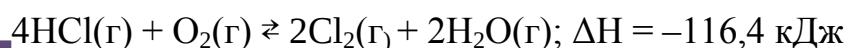
А) збільшити температуру;

Б) збільшити тиск;

В) виводити продукти реакції з реакційного середовища?

Завдання 7.

Які умови (температура, тиск, концентрації учасників реакції, каталізатор) необхідні для підвищення виходу хлору за оборотною реакцією?

VII. Рефлексія. Підсумки уроку.

Вправа «Кубик Блума».

Учням, яким в руки передається кубик пропонується висловитись по темі уроку. Використовується невеличкий кубик, на сторонах якого написані слова:

- Порівняй... (*оборотні і необоротні реакції*)
- Поясни... (*як впливає на стан хімічної рівноваги підвищення температури*)
- Знайди або пригадай... (*принцип Ле Шательє*)
- Запропонуй... (*де можна застосувати знання про оборотність хімічних реакцій*)
- Придумай... (*як потрібно одночасно змінити температуру і тиск у системі $CO_2 + C = 2CO$ ($\Delta H < 0$), щоб підвищити вихід карбон(IV) оксиду*)
- Зміни або переконай... (*у необхідності вивчати закономірності хімічних реакцій*)

Можна використати інший спосіб рефлексії.

Вчитель запитує думку учнів про сьогоднішній урок. Учням пропонується починати речення словами: «На сьогоднішньому уроці я засвоїв (зрозумів, поглибив, зацікавився, навчився, отримав інформацію тощо)...».

Обговорюється питання: «Чи справдились очікування від уроку?»

VIII. Домашнє завдання

1. Опрацювати теоретичний матеріал з підручника.

2. Виконати завдання:

У бік яких процесів зміститься хімічна рівновага, якщо:

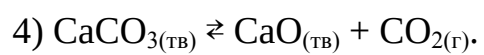
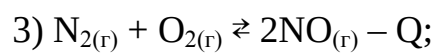
А) зменшити температуру;

Б) збільшити тиск;

В) виводити продукти реакції з реакційного середовища?

1) $H_2O + C \rightleftharpoons CO + H_2 - Q$.

2) $2HBr_{(г)} \rightleftharpoons H_{2(г)} + Br_{2(г)} - Q$;

3) Скласти кросворд з використанням термінів розглянутої теми.

Національно-визвольна війна українського народу середини XVII століття. Події 1651-1653 рр.

Конспект уроку з історії

Певень Тетяна Вікторівна, вчитель історії

комунального закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III ст. - гімназія №6 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- характеризувати основні воєнно-політичні події Національно-визвольної війни українського народу проти Речі Посполитої у 1651—1653 рр. і давати їм історичну оцінку;
- оцінювати діяльність Б. Хмельницького як видатного українського політичного, державного і військового діяча;
- показувати на карті напрямки найважливіших козацьких походів у 1651—1653 рр., місця найголовніших битв і підписання договорів;
 - Зіставляти умови Зборівського і Білоцерківського договорів;
 - удосконалити навички роботи з історичними джерелами, що сприятиме розвитку критичного мислення;
 - скласти розгорнуту характеристику історичному діячу (Іван Богун), визначати його місце і роль в історії України.

Основні поняття: договір, кріпацтво

Обладнання: карта, картки з документами, ілюстраціями, атласи, медіа-презентація, відеофільм, підручник «Історія України» (В.С.Власов)

Тип уроку: комбінований урок

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація чуттєвого досвіду та опорних знань учнів. Формування хронологічної, просторової, логічної компетентностей.

«Національно – визвольна війна українського народу середини XVII століття» - одна із найбільш героїчний та доленосних сторінок історії нашої Батьківщини

2.1.Емоційне налаштування..

Вкраїно, молода і безталанна.

Твій голос – мов оголена струна.

Ти породила велетня Богдана

Й славетного Івана Богуна.

І з ними ти окрилила й зміцніла,
Тебе боялись ляхи і султан.
Твоя зоря на небі зазоріла,
А засвітив її твій син Богдан.
Панове, зауважим неодмінно-
Який квітучий маєш ти талант!
Але скажи, як би ж то не Богдан
Чи була б ти сьогодні, Україно!

2.2. Історична розминка.

Клейноди- це (завершіть речення)

На слайді МП зображення: пірнач, литаврі, каламаря. Завдання : визначити кому належать ці клейноди.

Вправа « Хронологічний ланцюг подій»

Учні отримують картки з назвами населених пунктів, з якими пов'язані події Національно-визвольної війни 1648-1651рр. Учням потрібно вийти і стати в порядку хронології подій. (Жовті води, Корсунь, Пилявці, Львів, Замостя, Київ, Переяслав, Зборів, Берестечко)

Вчитель.Переяслав :тут не було битв у1648-1649 рр. Чому це місто займає важливу роль у польсько-українських відносинах? (Б.Хмельницький проголосив програму розбудови української держави в лютому 1649р.)

Вправа «Третій зайвий». На слайді МП пропонується 3 характеристики Війська Запорозького, один з яких зайвий. Учні знаходять помилки, називають правильну відповідь.

Держава Гетьманщина-Військо Запорізьке -це...

- 1.Республіка, демократія, монархія.
- 2.Воєводства: Брацлавське, Чернігівське, Полтавське (Київське)
- 3.Адміністративно-територіальні одиниці: полки, сотні, роти
- 4.Генеральна старшина: 2 судді, 2 осавули, капітан.(писар, обозний)
- 5.Влада гетьмана: судова, фінансова, поліцейська. (головнокомандувач, керував зовнішньою політикою, видавав універсали-закони).
- 6.Соціально-економічні зміни: ліквідація кріпацтва в землях королівщини, релігійного, расового гноблення

III. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

Тема :«Військово - політичні події 1651 – 1653 рр.»

План уроку.

1. Битва під Берестечком.
2. Білоцерківський договір.
3. Молдавські походи.
4. Оборона Вінниці. І.Богун.
5. Битва під Батогом.

6. Жванецька облога. Кам'янецька угода

На слайді вчитель демонструє очікування. Учніма надається право внести свої корективи (власні очікування)

ВСприйняття й усвідомлення навчального матеріалу. Формування інформаційної, просторової, логічної, хронологічної, аксіологічної компетентностей

Робота з відеофрагментом. «Історія України. Зборівський договір»

Що не задовольняло в умовах Зборівського(1649р.) польську та українську сторони? (метод « Прес» «Я вважаю, що ..., наприклад,... Отже, ...»»

Орієнтовні відповіді:

-Відмова повертатись до маєтків випищиків, існування козацької держави (поляки)
-Невиконання умов амністії, митрополит не отримав місця у сеймі, посилення соціального гніту (українці).

Робота з документом «Трактат польського вельможі 1672р.» (підручник с.131)

- (1 варіант) Які відбулись зміни на звільнених від поляків землях?
- (2 варіант) У чому польський вельможа вбачав загрозу для Польщі з боку козацької України?

Розповідь вчителя поєднується із практична роботою. Учні продовжують заповнювати синхронізовану хронологічну таблицю.

Дата	Подія	Наслідки

Протягом 1650 року польський уряд готувався до нападу на козацьку державу. 29 лютого 1651 року польське військо під командуванням Мартина Калиновського напало на **м. Красне** і захопило його. Під час оборони було вбито полковника Д. Нечая. До оборони готувалась Вінниця.

На слайді діорама обласного краєзнавчого музею «Оборона Вінниці».

У Вінниці на Кумбарах встановлено пам'ятник полковнику Івану Богуну.

Випереджувальне завдання. На блозі учителя викладено відеофільм «НЕП. Оборона Вінниці». Рекомендовано учням переглянути і дати відповідь: чому науковці-краєзнавці вважають, що місце для пам'ятника було обрано помилково?

Відповідь. Битва відбулась на льоду р. Південний Буг, біля острова Кемпа.

Творча робота учнів (за вибором). Зміст повідомлення орієнтовно має бути таким.

Керував обороною Вінниці полковник Іван Богун. Козаки укріпили єзуїтський монастир. На Південному Бузі козаки замаскували ополонки між монастирем і Кемпою, притрусивши їх сіном. 11 березня в ці пастки потрапили поляки під командуванням Лянцкоронського, поляки зазнали значних втрат і відступили. 12 березня за наказом Богуну будинки понад Бугом підпалили, щоб прикрити всі

підступи до монастиря. Сміливими вилазками прославився сам Богун. 20 березня на допомогу козакам із Липовця підійшов Уманський полк Йосипа Глуха та атакував поляків. Ворог у паніці відступив у напрямку Якушенців, Бару, а далі до Кам'янця-Подільського. Невдовзі польське військо розташувалось неподалік Берестечка.

Битва під Берестечком вважається наймасштабнішою битвою XVII століття.

Перегляд відео уривку «Битва під Берестечком»

Якими були наслідки битви для: козацького війська? Держави Військо Запорозьке?

Білоцерківський договір.

Учні опрацьовують умови Білоцерківського договору (підручник с. 132)

Критерії:

- Дата укладення : 18 вересня 1651р.
- Територія: Київське воєводство
- Територіальні зміни: до Брацлавського та Чернігівського воєводств повертаються польська адміністрація та шляхта
- Реєстр: 20 тис. козаків. Випищики повертаються до маєтків.

Порівняйте за вказаними критеріями умови Зборівського та Білоцерківського договорів.

1. Молдовські походи. (розповідь учителя) Учні продовжують заповнювати синхронізовану хронологічну таблицю.

Для того щоб зміцнити міжнародне становище козацької держави та змусити Молдовського господаря Василя Лупу підтримати Військо Запорозьке у боротьбі проти Речі Посполитої, Хмельницький здійснив похід у вересні 1650 року та захопив столицю князівства Ясси. На знак союзу Лупу погодився видати свою доньку Розанду за сина Хмельницького Тимоша.

2. Батозька Битва. Розповідь вчителя.

У травні-червні 1652р. відбувся II Молдавський похід

Після Берестецької битви господар відмовився виконувати свою обіцянку. І Хмельницький вирушив у новий похід проти Молдови. Назустріч виступило польське військо Калиновського, якому В.Лупу пообіцяв віддати Розанду. Його загони розташувалися табором біля урочища Батіг (Тростянецький район Вінницької області), на лівому березі Південного Бугу.

22 травня 1652 року передові козацькі частини під командуванням Тимоша й загони татарської кінноти почали битися з польською кіннотою, а основні частини підійшли непомітно 23 травня. Оточивши польський табір, українська армія атакувала одночасно з усіх боків. До вечора польське військо вщент було розбите, загинув Калиновський.

Методичний коментар. На блозі учителя викладено відеофільм «Перлини Вінниччини. Батіг». Учні отримали випереджальне завдання переглянути та відповісти на запитання.

- Які легенди пов'язані із Батозькою битвою?
- Які були наслідки Батозької битви?

Орієнтовна відповідь:

- Загибель 10-тисячної польської армії.
- Спроби Б.Хмельницького поновити Зборівський договір.
- Господар Молдови віддав доньку за Тимоша.

3. Жванецька облога. Кам'янецький договір. Розповідь вчителя.

Занепокоєні українсько-молдавським союзом, Річ Посполита, Валахія і Трансильванія об'єдналися в антиукраїнську коаліцію. Їх війська захопили Ясси та поставили на престол свого ставленика. У квітні 1653 року відбувся III похід Тимоша. Владу господаря було відновлено. Та господар умовив Тимоша піти війною на сусідню Валахію. Поразка посприяла приєднанню до антиукраїнської опозиції Молдови. В IV поход українське військо в серпні – вересні 1653 року потрапило в облогу. Тиміш загинув. Політичне становище, в якому опинилося військо Запорозьке було досить складним.

Восени 1653 року українсько-татарське військо взяло в тривалу облогу польське військо на чолі з королем під містечком **Жванець**. У польському таборі почався голод, спалахнула епідемія. Та від поразки поляків врятували татари.

5 грудня 1653 року під Кам'янцем на Поділлі хан і польський король уклали усну угоду, за якою воєнні дії призупинялися, татарам дозволялося брати ясир протягом 40 днів.

VI. Узагальнення та систематизація знань

- Перевірка заповнення таблиці «Події 1651-1653 рр.»
- Які якісні характерні риси виокремлюють дипломатичні кроки Б.Хмельницького? Оцініть їх.

V. Домашнє завдання

Опрацювати відповідний матеріал за підручником.

Визначіть за допомогою підручника кризові явища в Гетьманщині на кінець 1653 року.

Завдання на вибір

Повідомлення на тему «Військовий талант І.Богуна»

Твір-роздум «Якби я став гетьманом у 1653 році...»

Спортивно - родинне свято «Тато, мама, я - спортивна сім'я!»

Сценарій спортивного свята

Овчар Алла Семенівна

вчитель фізичної культури початкових класів
комунального закладу:

«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №16 Вінницької міської ради», спеціаліст І кваліфікаційної категорії

Мета: розвивати фізичні якості, удосконалювати уміння й навички основних рухових елементів, формувати здоровий спосіб життя, підвищувати культуру здоров'я батьків і дітей, виховувати почуття відповідальності, довіри, доброзичливості, взаємодопомоги та підтримки у подоланні труднощів.

Місце проведення : спортивний зал.

Інвентар: скакалки - 2 шт; ключки - 2 шт; кубики -2 шт; футбольні м'ячі - 6 шт; ракетки для гри у бадмінтон - 2 шт; фітбольні м'ячі - 2 шт; гумові м'ячі - 2 шт; фішки - 2 шт; лавки - 4 шт; обручі - 4 шт.

Хід заходу

Спортивне свято проходить в 2 - Б та 2 - В класах. Спортивний зал святково прибраний. Звучать фанфари. Свято розпочинає ведучий.

Ведучий: Упоравшись із ділом, хіба не варто зустрітись з грою, змаганням і жартом! Сьогодні у нас не проста зустріч, а спортивно-родинне свято: «Тато, мама, я - спортивна сім'я». Тож запрошуємо до залу учасників змагань: команди 2 - Б та 2 - В класів.

(Під звуки маршу заходять команди - батьки з дітьми.)

1 Учень: Фізкульт - привіт усім - усім!

Сьогодні в світлім залі цім

Почнеться за одну хвилину

Змагання не просте - родинне!

2 Учень: Мають настрій всі чудовий.

Тут уся моя сім'я.

До змагань усі готові -

Тато, мама та ще й я.

3 Учень Тренувань було багато:

Зранку - біг, удень - стрибки.

Керував, звичайно, тато.

І робив це залюбки.

Та вимоглива і строга

Була мама, мов суддя.

Присідала скільки змоги -

Ми ж спортивна є сім'я.

1 Учень Тато, мама, ну, і я,

Всі - спортивна сім'я.

У дощ і сніг ми любимо біг,

Бо головне - здоров'я всіх.

Тато - добрий футболіст,

Мама - вічний танцюрист.

Я до спорту маю хист,
Стрибну навіть з шафи вниз.

Брат в метанні чемпіон,
Скільки збив уже вікон.

І гімнастка в нас сестра,
Як у дзеркалі стриба.

Учень Уболівальники! У ваших руках

Всі оплески бурхливі,
Тож аплодуйте так,
Щоб дух підняти й силу.

3 Учень Хто подрімати тут хотів,
Нехай про це забуде!

Кричіть побільше гарних слів,
Ви тут - важливі люди.

1 Учень В нас сьогодні в школі свято,

Ми прийшли всі залюбки,

Я і мама, і наш тато

Будем гарно працювати

Й сподіваємось на те,

Що посядемо перше місце,

Що ми будемо найсильніші

І найшвидші, найспритніші...

2 Учень Гей, колего, зачекайте,

Нащо так себе хвалить,

Ви вперед не забігайте,

Час покаже, час навчить.

3 Учень От- от- от, і я так думав,

Що навіщо цей базар?

В нас журі, воно й розсудить,

Хто з нас виграв, хто програв.

1 Учень Мамо, тату, ви зі мною

Покажіть спортивний гарт.

Тож, команди, всі до бою,

Вас запрошуємо на старт!

2 Учень Хай кожен гордо скаже:

«Я і мама, й тато — спортивна сім'я!».

Всі учасники зійшлись,

Спортивне свято! Розпочнись!

Команди стають на старт. Говорять свої девізи.

Команди вітають один одного.

2 – Б- команда: «Блискавка», наш девіз: «Уперед до перемоги, подолаємо перешкоди»

2 – В- команда :«Стріла», наш девіз :«Тільки вперед, ні кроку назад!

(Журі оцінює команди по 3-и бальній системі. I місце -3 бали, II місце -2 бали, нічия - 1 бал.)

Спортивні естафети.(Під час естафет звучить фонова музика.)

Зустрічні естафети.

У команді 4 мами та 4 батька, 4 дівчинки та 4 хлопчика. Батьки беруть участь у всіх естафетах, а діти змінюють один одного. Тому у естафетах беруть участь всі діти класу.

У спортивному залі стоять 4 лави, по 2 на кожну команду. З правого боку на лави сідають хлопчики з батьками, з лівого - дівчатка з мамами.

1. Незвичайний біг. Біг на скакалках. Розпочинають хлопчики. Перший біжить до протилежної лави, передає скакалку дівчинці, а сам сідає на лаву позаду мам. Дівчинка біжить до лави, де сидять хлопці, передає естафету та сідає за татками. Естафета триває поки команди не поміняються місцями.

2. Швидкий футбол та баскетбол. Діти в командах змінюються. Батьки -ні. Розпочинаємо естафети завжди з хлопців. Хлопці ведуть футбольний м'яч, передають його дівчатам. А ті ведуть м'яч як у баскетболі. Естафета закінчується коли команди помінялися місцями.

Номер художньої самодіяльності. (Виступ гімнастки)

3. Незвичайний хокей та бадмінтон. У цій естафеті команди не змінюють своїх місць. Між лавами на однаковій відстані ставимо фішку. Хлопчики тримають у руках хокейну клюшку та кубик, а дівчата мають гумовий м'яч та ракетку для бадмінтону. Хлопчик розпочинає естафету, веде клюшкою кубик, обводить фішку та повертається до своєї команди, як тільки перший завершив естафету, розпочинає

дівчинка. Вона веде ракеткою гумовий м'яч, обводить фішку та повертається до дівчат. Після цього знову розпочинають хлопці.

4. Стрибки на м'ячах. Стрибають перші хлопці. Перший гравець стрибає до дівчат на фітбольному м'ячі, передає м'яч дівчинці та сідає позаду мам.

Дівчинка стрибає до хлопчиків, передає м'яч та сідає позаду татусів. Команди змінюють місця.

5. Інтелектуальний конкурс. Учитель зачитує загадки по черзі кожній команді.

Запитання для вболівальників 2 - Б класу

1. По снігу не йдуть як слід,
До вподоби тільки лід.
(Ковзани)

2. У зимовий студений час
Люблять всі малята нас.
З гірки ми рушаєм в путь,
А на гірку нас везуть.
(Санчата)

3. На синіх доріжках ,
Іде боротьба
Хто буде найшвидшим -
Відповість нам вода.
(Плавання)

4. У цю гру команда грає,
Шайбу ключкою ганяє,
І в ворота забиває!
(Хокей)

5. Прив'яжи - йдуть.
Відв'яжи - стануть.
(Лижі)

Запитання для вболівальників 2 - В класу

6. Як не бий, він не заплаче,
Тільки сам завзято скаче.
(М'яч)

7. Гра, в яку мільйони грають,
І пенальті забивають!
(Футбол)

8. Біг,стрибки, багатоборства -
«Королева спорту» просто!
(Легка атлетика)

9. Двоє ніг у швидкого коня,
Має він одне око і роги.
Я катаюсь на ньому щодня,
Хоч і добре натомлюю ноги.
(Велосипед)

10.Рукавиці надягай і суперника вдаряй.
(Бокс)

6. Гарячий колобок. Команди сидять одна навпроти одної, піднявши руки вгору. Хлопчики розпочинають передавати м'яч назад. Коли м'яч доходить до останнього учасника - батька, він з м'ячем біжить до дівчат та сідає попереду і передає м'яч. Мама, яка сидить остання, отримавши м'яч, біжить до хлопців та сідає попереду. Естафета триває поки команди не сядуть на свої місця. Виграє та команда, яка найшвидше закінчить передавати м'яч.

7. Перехід через болото. Діти постійно змінюються. В цій естафеті беруть участь зразу 4 учасника. В обруч стають зразу 4 хлопчика тримаючи в руках другий

обруч. Поступово переставляючи обручі підходять до дівчат. За обруч ставати не можна. Дівчата виконують таке ж завдання.

8. Швидкі вчителі. Вчителі отримують по гімнастичній палиці, з боків на них висять фітбольні м'ячі (як коромисло з відрами). Вони з ними розпочинають бігти від хлопчиків до дівчат. Який вчитель швидше прибіг, та команда отримує бал.

Закінчення свята

Ведучий. Увага! Увага! Слово надається головному судді спортивного свята «Тато, мама і я - спортивна сім'я».

(Оголошення переможців. Нагородження команд грамотами.)

1 Учень Спорт і дружба зробили тут свято,

На обличчях усмішки сяють,

Як чудово, що нас так багато

І зветься спортивна сім'я ми.

2 Учень Не всім чемпіонами бути,

Але спорт у житті помагає.

Ми не зможемо його забути,

Бо всі ми — спортивна сім'я,

Ми всі переможці в цій залі.

«Тато, мама і я - найкраща спортивна сім'я».

Дякуємо. Запрошуємо на наступне свято.

Проектна та експериментальна діяльність в системі методичної роботи закладу

Півторак Андрій Анатолійович,

методист з навчальних дисциплін

комунальної установи «Міський методичний кабінет»,

вчитель математики, вчитель - методист

План реалізації експериментальної діяльності

1. Постановка проблеми.
2. Цілі та завдання проекту.
3. Методи.
4. Програма експерименту.
5. Критерії самоаналізу заявки та програми експериментальної роботи.

Словник наукових термінів

Дослідна робота педагога - удосконалення масової педагогічної практики на основі інтуїції педагога без наукового обмеження умов, відбору й обґрунтування критеріїв оцінки результатів.

Дослідно-експериментальна робота - поєднання пошуку найбільш ефективної педагогічної системи через дослідну роботу, розробку програми експерименту та її реалізацію, включаючи і процес удосконалення масової педагогічної практики на основі отриманих результатів експерименту.

Дослідження (педагогічне) - процес і результат наукового дослідження якогось класу педагогічних явищ і процесів; хід вирішення педагогічної проблеми із застосуванням наукових методів і досягнень науки, що включає етапи постановки завдання й аналізу умов для її вирішення, формулювання гіпотези, планування й організації експерименту, проведення експерименту, аналізу й узагальнення отриманих результатів, формулювання нових фактів і закономірностей, упровадження отриманих результатів; наукова праця педагога-дослідника.

Наукове дослідження - діяльність, свідомо спрямована на отримання нового наукового продукту, що є оригінальним, неповторним, суспільно значущим.

Науково-дослідна діяльність - один з видів діяльності педагога, спрямованої на пізнання й перетворення педагогічної реальності на основі досягнень педагогічної науки та застосування наукових методів; результатом цієї діяльності є

отримання нового педагогічного знання та досвіду й розвиток методологічної культури педагога-дослідника.

Спрямованість особи педагога-дослідника - мотиваційна обумовленість дій дослідника у процесі пізнання й перетворення педагогічної дійсності, у ході наукового пошуку, організації експерименту та захисту його результатів.

Дослідницька діяльність - особливий вид діяльності педагога, відмінної від дидактичної, виховної й наближеної до наукової за своїм складом, функціями та технологіями виконання. Дослідницька діяльність:

- забезпечує загальний розвиток освітньої установи, її рух до вищої якості освіти за рахунок використання резервів науки;
- є функцією вчителя, виконання якої забезпечується всією організацією діяльності школи і яка пронизує виконання всіх інших функцій, підвищуючи їх якість;
- є засобом зростання як професіоналізму вчителя, так і кваліфікаційного статусу, що забезпечує йому педагогічну кар'єру.

Експериментальний педагогічний майданчик - затверджений відповідним органом державного управління освітою дошкільний, середній загальноосвітній, інтернатний, професійний, позашкільний, вищий чи інший заклад освіти, його підрозділ, на базі якого відпрацьовуються нові соціально значущі педагогічні й наукові ідеї, технології та визначається їх ефективність. Автором соціально-педагогічної ініціативи може стати будь-яка особа (колектив) незалежно від місця роботи, освіти, віку й місця проживання. Реалізація ініціативи автора повинна забезпечувати вимоги держави до якості освіти, виховання й не завдавати шкоди здоров'ю учасників навчально-виховного процесу. Статус експериментального майданчика надається після проходження спеціальної експертизи - визначення відповідності ініціативи меті розвитку освіти, забезпечення оптимальних умов для реалізації ідей, що мають бути закладені в основу запропонованої ініціативи.

Опорна школа - загальноосвітня школа, яка є методичним центром кількох найближчих шкіл. Завданням опорної школи є використання, пропаганда й упровадження у практику інших шкіл досягнень психолого-педагогічної науки,

вивчення й поширення досвіду кращих учителів самої опорної школи та прикріплених до неї шкіл; допомога органам освіти в організації методичної роботи, у підвищенні кваліфікації й педагогічної майстерності вчителів тощо. Вищі педагогічні навчальні заклади, дослідницькі й науково-методичні установи широко залучають опорні школи до проведення експериментальної роботи.

Школа-лабораторія - спеціалізована освітня установа, де впроваджується експериментальна науково-дослідна й навчальна робота, здійснюються контрольні випробування інновацій, аналіз тощо.

Дослідження - 1) ретельний науковий розгляд з метою пізнання, виявлення чогось; 2) наукова праця, в якій досліджується яке-небудь питання.

Дослідник - той, хто займається науковими дослідженнями, вивченням, відслідковуванням чого-небудь.

Інноватика педагогічна - галузь педагогічної науки, що вивчає процес оновлення педагогічної діяльності, її принципи, закономірності, методи й засоби.

Науковець - той, хто проводить наукові дослідження.

Науково-дослідний - пов'язаний із проведенням наукових досліджень і розробок.

Педагог-дослідник - найвищий рівень педагогічної майстерності, коли діяльність учителя має характер науково-педагогічного дослідження.

Експеримент - 1) один з основних методів наукового дослідження, в якому вивчення явищ відбувається за допомогою вибраних чи штучно створених умов; 2) узагалі намагання, спроба створити щось яким-небудь способом.

Наукові положення - це виражені у вигляді чітких формулювань основні наукові ідеї, як прийняті за основу при виконанні дослідження, так і знову висунуті автором. Серед наукових положень виділяють вихідні посилення та наукові результати.

Вихідні посилення - наукові положення, що є відправними (початковими, граничними) при виконанні дослідження. До характерних типів вихідних посилень належать:

- поняття - цілісна сукупність судження про найбільш істотні ознаки об'єкта дослідження;

- об'єкт дослідження - процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і вибране для вивчення;
- предмет дослідження - те, що знаходиться в межах об'єкта й визначає тему дисертаційної роботи;
- категорія - основне поняття, що відбиває найбільш загальні зв'язки, сторони, співвідношення явищ дійсності й пізнання;
- термін - гранично коротке словесне відображення поняття;
- визначення - розширене словесне відображення поняття, що дається, як правило, у вигляді одного розповідного речення;
- гіпотеза - припущення, при якому на основі глибокого емпіричного чи теоретичного дослідження робиться висновок про існування процесу, властивості об'єкта чи про причину явища, причому цей висновок ще не можна вважати цілком доведеним;
- принцип - основне вихідне положення теорії, навчання, науки, світогляду тощо;
- правило - положення, в якому відбита закономірність, стійке співвідношення яких-небудь явищ;
- математичні пропозиції - усякого роду розрахунково-логічні обґрунтування та докази (у найпростішому вигляді - ланцюжок взаємозалежних співвідношень, а в найбільш розгорнутому вигляді - та чи інша сукупність взаємозалежних теорем, лем, аксіом і подібних суворих математичних пропозицій);
- допущення - припущення, покладені в основу спрощення реального об'єкта (процесу), що використовуються при дослідженні.

Допущення й обмеження, що характеризують межі, які визначають масштаб дослідження в цілому (за часом, простором, за вихідними даними), називають рамками (межами) дослідження.

До положень, що є науковими, відносяться:

Теорія - вчення, система ідей чи принципів, сукупність узагальнених положень, що утворюють науку чи її розділи. Вона виступає як форма синтетичного

знання, у межах котрої окремі поняття, гіпотези та закони втрачають колишню автономність і стають елементами цілісної системи, техніки.

Закон - суб'єктивний відбиток об'єктивно існуючої закономірності формальними засобами науки.

Закономірність - об'єктивно існуючий, істотний зв'язок явищ і процесів, що повторюються.

Наведений розподіл наукових положень на вихідні посилання й наукові результати є умовним у сенсі того, що раніше одержані наукові результати досліджень можуть служити посиланнями для наступних досліджень. З іншого боку, знову запропоновані вихідні посилання, що ведуть до нового розв'язання наукового завдання, самі по собі можуть стати важливими новими науковими результатами.

Етапи експериментальної роботи

Експериментальна робота - це комплексний багатофункціональний метод, призначений для розв'язання різноманітних завдань і має такі рівні творчої діяльності:

- модифікаційний - передбачає вдосконалення, раціоналізацію, модернізацію, видозміну якоїсь відомої методики, прийому. Сюди ж можна віднести відтворення в нових умовах того, що існувало раніше, але в інших умовах, або було втрачено масовою практикою, забуте;
- комбінаторний - передбачає нове конструктивне поєднання елементів раніше відомих методик, які в даному поєднанні дотепер не використовувались (треба мати на увазі, що інтеграція відомих елементів може породити абсолютно новий ефект, нові системні якості, інакше кажучи, нову технологію);
- радикальний (інноваційний) - передбачає народження принципово нових, новаторських підходів, що не мають досі ні аналогів, ані прототипів.

Якщо освітня установа бажає внести які-небудь зміни у власну діяльність, оновити зміст освіти учнів, упровадити нові предмети або нові форми отримання освіти, то цей процес проводиться, поступово залучаючи все більше учасників освітнього процесу. Для такого поступового введення нового змісту необхідно

розробити програму експерименту й заявити експериментальний майданчик з даної теми.

Офіційно привласнений статус експериментального майданчика, наявність програми експерименту дають право освітній установі вносити зміни в типовий регламент своєї діяльності, змінювати зміст, форми, методи освіти відповідно до теми експериментальної роботи; проводити початкову діяльність за наслідками експерименту для працівників освіти та поширювати навчально-методичну літературу, що узагальнює підсумки експерименту.

Рівень експерименту визначається значущістю його результатів для розвитку освіти й рівнем офіційного замовлення на проведення дослідницької роботи. Одночасно в одній освітній установі можуть проводитись експерименти на різних рівнях.

Прогнозування цінності проекту здійснюється у співставленні зі справжнім станом справ, стратегічними напрямками розвитку всієї системи освіти, конкретним тимчасовим відрізком і матеріально-технічним забезпеченням, на які претендує автор ініціативи.

Програма експерименту повинна включати:

- формулювання теми експериментальної роботи;
- мету експериментальної роботи;
- основні ідеї (початкові теоретичні положення, визначення ключових понять);
- гіпотезу;
- коло завдань, які необхідно розв'язати у зв'язку з постановкою даної мети та висунутою гіпотезою;
- перелік організаційно-управлінських, педагогічних та інших умов, необхідних для початку експерименту;
- етапи експерименту, їх передбачуваний зміст і строки проходження, методи дослідження, засоби контролю та забезпечення достовірності результатів, перелік навчально-методичних розробок, що забезпечують експериментальну діяльність;

- передбачуваний продукт (наукова, навчально-методична та інша продукція, яка буде отримана після закінчення експериментальної роботи);
- можливі побічні освітні ефекти або негативні наслідки, які можуть виникнути в результаті практичної реалізації ідей експерименту;
- пропозиції про можливе розповсюдження результатів експерименту;
- розрахунок необхідних наукових, кадрових, матеріально-технічних та інших ресурсів, а також передбачувані джерела фінансування.

Постановка проблеми

У вступі заявки, який часто називають «Обґрунтування проблеми», «Основні ідеї науково-дослідної, експериментальної роботи», «Концептуальні основи експерименту» тощо, необхідно описати актуальність ініціативи. Експерт має з'ясувати для себе сферу діяльності - над чим працюєте, позицію, де виникла суперечність уже існуючої діяльності та її результатів і бажаної, запрошуваної «споживачем». Треба точно викласти конкретну проблему, яку передбачається вирішити за допомогою даного проекту.

Постановка проблеми має вирішальне значення для вироблення програми експерименту. Описується ситуація поза даною освітньою установою, тобто проблеми, що спонукали взятися за розробку проекту. Сформульовані проблеми не повинні бути внутрішніми проблемами тільки даної установи, за винятком випадків, коли шукаються способи для підвищення ефективності власне педагогічної діяльності. Зокрема, відсутність кадрового потенціалу, матеріально-технічної бази - це не проблема.

Важливо відповісти на запитання, для вирішення якої загальної педагогічної проблеми потрібен експеримент. На що спрямована діяльність? Для доведення даного питання до експертів у проект включаються відповідні статистичні дані, виступи представників органів влади, визначається, яке конкретне завдання розв'язується. Краще всього навести ряд даних, що найбільш наочно ілюструють ситуацію.

При описі проблеми треба зробити таке:

- логічно зв'язати завдання, що виконуються освітньою установою (організацією), з проблемами, які передбачається розв'язати;
- чітко визначити всі проблеми, з якими доведеться працювати, упевнитись у тому, що поставлене завдання можна здійснити, тобто його можна встигнути розв'язати в реальний строк з наявними ресурсами;
- підтвердити наявність проблеми за допомогою додаткових матеріалів - статистичних даних, даних моніторингу, досліджень професіоналів, які працюють у даній сфері, тощо;
- бути реалістичними - не намагатись розв'язати всі проблеми відразу в найближчі два-три роки.

Попередня оцінка або експертиза заявок - це процес визначення та прогнозування «цінності» діяльності освітньої установи із заявленої проблеми.

Плануючи організацію експерименту, передбачається результат - створення певного продукту. Прогнозування його цінності здійснюється в заявці. Цінність залежить від того, хто замовив цей продукт, хто його використовуватиме, який часовий відрізок необхідний для отримання кінцевого результату, яка ресурсна база потрібна. Необхідно детально описати діяльність усіх учасників експерименту, результати якої працюватимуть на кінцевий продукт і які можна відстежити.

У заявку, зокрема, включається опис елементів, необхідних для подальшої оцінки діяльності освітньої установи в рамках експерименту. Це можуть бути якісь «початкові показники», з якими можна буде співставити результати проекту, механізм контролю досягнень проекту (моніторинг) під час його виконання. Також має бути визначено, використовуються у проекті відомі технології чи це інноваційний проект, що вимагає значно більших внесків у моніторинг та оцінку.

У тексті заявки та програми науково-дослідної, експериментальної роботи рекомендується використовувати короткі фрази, зрозумілі неспеціалісту в даній галузі, тобто без використання вузьких наукових термінів.

Актуальність, або як вибрати тему експерименту

Після окреслення кола проблем, через які починається експеримент, треба вказати:

- з яких потреб виникає необхідність даної дослідно-експериментальної роботи;
- які суперечності практики навчання й виховання примушують відмовитись від традиційної теми експерименту.

Тема - точне відображення предмета експериментального дослідження. Приклад, коли одна державна проблема може бути сформульована у вигляді кількох тем експериментальної роботи.

Тема 1. Проектування навчального плану малокомплектної міської школи на основі інтеграції навчальних предметів.

Тема 2. Розробка методики проведення занять у різновікових групах на основі імітаційного моделювання.

Тема 3. Розробка методики проведення занять у групах із малою наповнюваністю.

Об'єкт дослідження - це педагогічний простір, ділянка, у рамках якої і знаходиться те, що вивчатиметься: педагогічний чи учнівський колектив, система виховної роботи школи, навчально-виховний процес, викладання якогось предмета тощо.

У результаті кінцевим споживачем експерименту завжди будуть діти, необхідне обережне планування експерименту, наявність компенсуючого часу, заходів тощо.

Предмет дослідження - конкретна частина об'єкта або процес, що відбувається в ньому, який, власне, й досліджується. Предмет може співпадати з темою дослідження. Об'єкт - місце діяльності, система виховної роботи освітньої установи.

Предмет - процес її оптимізації, дослідження.

Наприклад, тема «Формування громадянськості в учнів середніх навчальних закладів України».

Об'єкт: навчально-виховний процес у середньому навчальному закладі.

Предмет: теорія та практика формування громадянськості в учнів середніх навчальних закладів.

Цілі та завдання проекту

Виявлення проблеми та формулювання теми експерименту логічно переходить до постановки цілей і завдань.

Цілі - це найбільш загальні твердження, які не можуть бути оцінені кількісно. Їх головне завдання - показати тип проблеми, з яким має справу проект. Тим самим цілі відрізняються від завдань.

Мета може починатися зі слів: з'ясувати..., виявити..., сформулювати..., обґрунтувати..., провести..., визначити..., створити..., побудувати...

Завдання - конкретні задачі й результати роботи проекту, що піддаються вимірюванню. Завдання - це ті можливості поліпшення ситуації, які описуються в розділі «Постановка проблеми». Наприклад, якщо проблема полягає в тому, що деякі діти у школі читають у кілька разів гірше, ніж решта дітей їх віку, то завдання може полягати в тому, щоб до закінчення проекту певний відсоток таких дітей навчився читати значно краще, ніж раніше. Вони читатимуть краще, ніж ті їх однолітки, хто був раніше на одному з ними рівні, але не був охоплений проектом. У подібних завданнях слід указувати, хто охоплюється проектом, що слід змінити, в якому напрямі, наскільки та до якого строку.

Завдання повинні бути максимально конкретизовані, у них мають міститись кількісні дані про ступінь корисності проекту. Завдання повинні бути реалістичними та здійсненними.

Якщо важко відразу описати всі завдання, треба уявити, чим ви займатиметесь через рік-два. Які б хотіли побачити зміни? Які відмінності між тим станом справ, що існує, і майбутнім? Досягнення подібних змін і може бути завданням проекту.

Методи

У розділі «Методи» треба достатньо детально описати ті види діяльності, які необхідні для отримання бажаних результатів. Із цього розділу має стати абсолютно ясно, як виконуватиметься робота, які будуть потрібні пристрої й обладнання, чим займатимуться виконавці; як, де і які додаткові ресурси залучатимуться тощо.

Існує два головних запитання, які повинні бути роз'яснені в цьому розділі: яка стратегія в досягненні бажаних результатів? Чому вибрана саме вона з-посеред усіх інших можливих?

Відповідь на останнє запитання вимагає аналізу аналогічних даному проєктів. Хто ще працював у цій проблемі в районі чи де-небудь ще? Які методи застосовувались раніше й застосовуються зараз і з якими результатами? Інакше кажучи, треба обґрунтувати вибір методів.

Отже, у розділі «Методи» указується, хто, що та для кого робить і чому робить саме так. Підхід до розв'язання проблеми має бути для рецензента привабливим.

Програма експерименту

Програма - майбутня діяльність; вона є її «прикидкою» та її організацією, вона орієнтована на майбутнє, на те, чого ще немає.

Із цього виходять принципи розробки програми експерименту:

1) Реалістичності програми. Реалістичність майбутньої діяльності може бути оцінена тільки в її співставленні з прогнозованими результатами (і в цьому сенсі, що враховуються), ситуаціями майбутнього в їх конкретності, а зовсім не з нормативами сьогодення. Реалістичність відповідна не тільки ситуаціям майбутнього, що треба розглянути та прогнозувати, а і зразковому плануванню дій, адекватних цим ситуаціям.

2) Принцип програми, що реалізується: залученість розробника в те, що він реалізує (у програму). Програма може виглядати вельми реалістично, але в той же час не реалізуватись, тобто немає групи, кадрів, споживача.

Можливо, комусь буде зручно уявити програму діяльності у вигляді таблиці, наприклад, такої:

Назва етапу	Цілі	Завдання	Планован а діяльність	Отримані результати	Критерій оцінки і/або підстави моніторингу
1.					
2.					
3.					

Які проблеми найчастіше виникають при проектуванні діяльності науково-дослідної, експериментальної роботи освітньої установи?

- Немає ініціативного колективу (група як тимчасове явище, а не реальні учасники).
- Не можна залучати до роботи над програмою експерименту сторонніх, незацікавлених людей.
- Автори проекту не до кінця знайомі із ситуацією в області та країні з даної теми. Необхідна теоретична база з досліджуваної теми.
- При небезпеці негативного ходу експерименту чи втрати актуальності теми для даної освітньої установи різкий перехід на іншу тему. У результаті в інших виникає можливість повторення помилок.
- Негативний результат - це дуже добрий результат: оберігає інших від помилкового шляху.

Критерії самоаналізу заявки та програми експериментальної роботи

I. Вступ заявки:

- 1) Указує, хто є заявником і замовником експерименту.
- 2) Включає принаймні один опис проблеми.
- 3) Включає формулювання теми, цілей, завдань, гіпотези експерименту.
- 4) Включає принаймні одне формулювання можливого розвитку експерименту за іншим сценарієм.
- 5) Включає принаймні одну пропозицію про методи реалізації проекту.
- 6) Указує повну вартість проекту, суму, що вже є в заявника, й необхідну суму.
- 7) Підтверджує наявність рівня компетентності, достатнього для виконання завдань (досліджень, навчання тощо).
- 8) Логічно підводить до розділу «Постановка проблеми».
- 9) Цікаво.

II. Постановка проблеми:

- 1) Відноситься до цілей і завдань організації заявника.

2) Розділ обмежений за обсягом - не робляться спроби розв'язати всі світові проблеми.

3) Підтримується статистикою.

4) Підтримується посиланнями на авторитети в даній сфері.

5) Формулюється з точки зору клієнта, а не заявника.

6) Розвивається за участю клієнтів.

7) Являє собою неординарний випадок.

III. Цілі та завдання проекту

1) Наведене принаймні одне завдання з кожної проблеми, сформульованої в попередньому розділі.

2) Вирішення задач є результатом проекту.

3) Завдання не є методами.

4) У розділі вказується, хто отримає користь від виконання проекту.

5) Указується час досягнення мети.

6) Цілі, у принципі, досяжні й підсумки піддаються вимірюванню.

IV. Методи (вказуються заходи, які необхідно виконати для досягнення наміченої мети та розв'язання поставлених завдань):

1) Зазвичай виходять із проблем і цілей.

2) У розділі чітко описуються заходи в рамках програми.

3) Наводиться пояснення вибору заходів.

4) Наводиться послідовність виконання заходів.

5) Описуються обов'язки виконавців програми.

6) Описуються база експерименту та принципи її підбору.

7) Указується обмежений набір заходів, які можуть бути виконані у строк і в межах загальної вартості проекту.

V. Оцінка (представлений план визначення ступеня відповідності отриманих результатів цілям і використаним методам, що пропонувались як результат):

1) У розділі представлений план оцінки ступеня досягнення мети.

2) Представлений план оцінки та коректування методів у процесі виконання проекту.

3) Описується, хто проводитиме оцінку та як відбиратимуться оцінювачі.

4) Чітко встановлюються критерії успіху проекту.

5) Описується, як відбиратимуться дані.

6) Пояснюється, які способи оцінки застосовуватимуться (експертиза, тестування тощо).

7) Описується процес аналізу даних.

VI. Фінансування після закінчення (описуються можливості фінансування після закінчення строку дії гранту й/або наявність інших ресурсів для роботи за проектом):

1) Представлений конкретний план отримання фінансування в майбутньому.

2) Описується, чи будуть отримані кошти з інших джерел і як саме.

3) Заявник мінімально покладається на подальшу підтримку спонсора.

VII. Бюджет (чітко розмежовуються засоби, що отримуються від фонду та з інших джерел):

1) Відповідає описовій частині заявки.

2) Докладний.

3) Ціни вказані на момент початку виконання проекту, а не його написання.

4) Включає всі статті, що фінансуються фондом.

5) Включає всі статті, що фінансуються з інших джерел.

6) Включає всі види робіт на добровільній основі.

7) Відокремлює пільги та допомогу від заробітної платні.

8) Включає оплату консультантів.

9) Відокремлює оплату праці від інших витрат.

10) Включає всі непрямі витрати, якщо потрібно.

11) Достатній для забезпечення всіх робіт, указаних в описовій частині заявки.

***Сучасні інноваційні технології при вивченні
англійської мови***

*Пелішенко Галина Федорівна,
методист з навчальних дисциплін комунальної
установи «Міський методичний кабінет»*

Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових технологій та методів навчання, виховання дітей. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією (лат. *integratio* - відновлення, об'єднання в ціле окремих елементів) знань і форм соціального буття. Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність - здатність до оновлення, відкритість новому.

На сьогоднішній день, основним завданням сучасної школи є формування та розвиток гармонійно цілісної особистості, де у центрі уваги – учень з його обдарованістю, здібностями, потенційними можливостями, а також створення інноваційного простору.

Відомо, що інноваційний процес – це комплексна діяльність по створенню, освоєнню, використанню та розповсюдженню нововведень. Для того, щоб викликати інтерес в учнів до вивчення іноземної мови, вчителі англійської мови, повинні шукати нові, цікаві і результативні форми, методи навчання, педагогічні технології.

Сучасні вимоги європейського рівня розвитку освіти сприяють вільному вибору засобів навчання та максимальній самореалізації в умовах психологічного комфорту. Визначення самоцінності особистості дитини, сприйняття її такою, якою вона є, слугує інтересам та проблемам учнів, забезпечує розвиток творчості, відповідальності, зберігає психічне та фізичне здоров'я, що гарантує високу якість освіченості.

Сучасна школа повинна готувати не лише носія знань, а й творчу особистість, яка здатна використовувати здобуті знання для конкурентоспроможної діяльності у

будь-якій сфері суспільного життя, тобто формувати компетентну особистість. Тому перед нами постала **проблема: які педагогічні умови необхідно створити в закладі для формування компетентного учня з англійської мови.**

Таким чином, актуальність проблеми створення умов для навчання учнів відповідно до їх здібностей та інтересів на уроках англійської мови, її недостатня теоретична розробленість та практичні потреби зумовили вибір теми методичної розробки: «Модернізація навчально-виховного процесу шляхом використання інноваційних педагогічних технологій на уроках англійської мови».

Відповідно до проблеми нами визначені головні **завдання** дослідження:

- 1) ознайомитись із навчальною, науково-теоретичною та методичною літературою з проблеми організації навчально-виховного процесу з використанням сучасних інформаційних та ефективних педагогічних технологій;
- 2) створити модель формування компетентного учня на уроках англійської мови;
- 3) реалізувати модель формування компетентного учня на уроках англійської мови шляхом використання інноваційних педагогічних технологій;
- 4) створити навчально-методичне забезпечення з метою модернізації навчально-виховного процесу з англійської мови.

Основною педагогічною умовою формування компетентного учня з англійської мови є впровадження інноваційних педагогічних технологій, які дозволять модернізувати навчально-виховний процес згідно сучасних вимог. Адже сучасна загальноосвітня школа повинна формувати в учнів уміння вчитися, знаходити інформацію, критично її оцінювати і творчо використовувати, взаємодіяти з людьми та подіями, тобто формувати у школярів інформаційну, самоосвітню та комунікативну компетентності, які у майбутньому забезпечить їм можливість успішно навчатися впродовж усього життя; підготуватися до обраної професійної діяльності та постійно вдосконалювати свою професійну майстерність; жити, працювати та вільно спілкуватися в інформаційному суспільстві.

Модернізація української освіти визначає соціальні вимоги до системи шкільної освіти. Суспільству, що розвивається, потрібні сучасно освічені, етичні, завзяті люди, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи можливі наслідки, здібні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють розвиненим відчуттям відповідальності за долю країни.

У цьому світлі найважливіше завдання школи - формування повноцінних громадян своєї країни. А від рішень цієї задачі багато в чому залежить, чим займатимуться школярі, які подорослішали, яку професію оберуть, і де працюватимуть. Школа не може дати людині запас знань на все життя. Але вона в змозі дати учневі основні базові орієнтири основних знань.

Школа може і повинна розвивати пізнавальні інтереси і здібності учня, прищепити йому ключові компетенції, необхідні для подальшої самоосвіти.

Модернізація вмісту освіти в Україні на сучасному етапі розвитку суспільства не в останню чергу пов'язана з інноваційними процесами в організації вивчення іноземних мов.

Пріоритетним напрямом розвитку сучасної школи стала гуманістична спрямованість навчання, при якому провідне місце займає особовий потенціал (принцип). Він передбачає облік потреб і інтересів учня, реалізацію диференційованого підходу до вчення.

Сьогодні в центрі уваги - учень, його особа, неповторний внутрішній світ. Тому основна мета сучасного вчителя - вибрати методи і форми організації учбової діяльності учнів, які оптимально відповідають поставленій меті розвитку особи.

Останніми роками все частіше піднімається питання про вживання нових інформаційних технологій в школі. Це не лише нові технічні засоби, але і нові форми і методи викладання, новий підхід до процесу навчання. Основною метою вивчення іноземної мови є формування і розвиток комунікативної культури школярів, навчання практичному опануванню іноземної мови.

Завдання вчителя полягає в тому, щоб створити умови практичного опанування мови для кожного учня, вибрати такі методи навчання, які б дозволили

кожному учневі проявити свою активність, свою творчість. Завдання вчителя - активізувати пізнавальну діяльність учня в процесі вивчення іноземної мови.

Аналіз процесів, що відбуваються у вітчизняній освіті, свідчить, що послідовно змінюються традиційні погляди на освіту і в Україні, що дає змогу забезпечувати ефективне навчання за умови широкого застосування сучасних технологій.

Інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, зворотний зв'язок – помітні переваги цих технологій, котрі зумовили необхідність їх застосування у різних галузях людської діяльності, насамперед у тих, які пов'язані з освітою та професійною підготовкою. Нині помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як В.Ю. Биков, Я.В. Булахова, О.М. Бондаренко, В.Ф. Заболотний, Г.О. Козлакова, О.А. Міщенко, О.П. Пінчук, О.В. Шестопап.

Проблеми створення і застосування мультимедійних навчаючих програм розглянуто у працях Р.І. Адамова, В.М. Афанасьєва, О.Ю. Гаєвського, А.М. Горшкова, М.З. Грузмана, С.В. Дмитрієва, О.Ю. Соколова, А.Ф. Старкова, В.В. Таргонської, С.Н. Трапезникова та інших учених. Педагогічні і методичні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні англійської мови також достатньо ґрунтовно висвітлено у наукових працях (Ю. Галон, В. Ляудіс, Е. Носенко, О. Суховірський, О. Шиман, В. Шакотько, О. Палий, М. Collins, А. Thompson та інші).

Англійська мова – це навчальний предмет, який в силу своєї специфічності (створення для учнів штучного мовного середовища) передбачає найбільш гнучке і широке використання різних технічних засобів навчання. Тому і не дивно, що у викладання іноземної мови нові можливості, які відкриваються за допомогою мультимедійних засобів, знайшли найбільш різноманітне застосування.

Сучасні педагогічні технології такі, як навчання у співпраці, проектна методика, використання нових інформаційних технологій, Інтернет - ресурсів допомагають реалізувати особово-орієнтований підхід у навчанні, забезпечують

індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей дітей, їх рівня знань.

Форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами на уроках іноземної мови включають: вивчення лексики; відпрацювання вимови; вивчення діалогічної і монологічної мови; вивчення писемності; відпрацювання граматичних явищ.

Можливості використання Інтернет - ресурсів величезні. Глобальна мережа Інтернет створює умови для здобуття будь-якою необхідною учням і вчителям інформації, що знаходиться в будь-якій точці земної кулі: народознавчий матеріал, новини з життя молоді, статті з газет і журналів та інше.

На уроках англійської мови за допомогою Інтернету можна вирішувати цілий ряд дидактичних завдань: формувати навички і уміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі; удосконалювати уміння письмової мови школярів; поповнювати словарний запас учнів; формувати у школярів мотивацію до вивчення англійської мови.

Крім того, робота направлена на вивчення можливостей Інтернет - технологій для розширення кругозору школярів, налагоджувати і підтримувати ділові зв'язки і контакти зі своїми однолітками в англомовних країнах.

Учні можуть брати участь в тестуванні, у вікторинах, конкурсах, олімпіадах, що проводяться по мережі Інтернет, переписуватися з однолітками з інших країн, брати участь в чатах, відеоконференціях та інше.

Учні можуть отримувати інформацію з проблеми, над якою працюють в даний момент в рамках проекту.

Змістовна основа масової комп'ютеризації пов'язана з тим, що сучасним комп'ютером є ефективний засіб оптимізації умов розумової праці, взагалі, в будь-якому його прояві. Є одна особливість комп'ютера, яка розкривається при використанні його як пристрої для вчення інших, і як помічника у придбанні знань, це його бездушність. Машина може "доброзичливо" спілкуватися з користувачем і в якісь моменти "підтримувати" його, проте вона ніколи не проявить ознак дратівливості і не дасть відчуття, що їй стало нудно. У цьому сенсі вживання комп'ютерів є, можливо, найбільш корисним при індивідуалізації певних аспектів викладання.

Основна мета вивчення іноземної мови в школі - формування комунікативної компетенції, всі останні цілі (виховна, освітня, розвиваюча) реалізуються в процесі здійснення цієї головної мети. Комунікативний підхід має на увазі навчання спілкуванню і формуванню здібності до міжкультурної взаємодії, що є основою функціонування Інтернету.

Поза спілкуванням Інтернет не має сенсу - це міжнародне багатонаціональне, культурне суспільство, чиє життєдіяльність заснована на електронному спілкуванні мільйонів людей у всьому світі, що говорять одночасно - найгігантський по розмірах і кількості учасників розмови, яка будь-коли відбувалася. Включаючись у нього на уроці іноземної мови, ми створюємо модель реального спілкування.

На даний час пріоритет віддається комунікативності, інтерактивності, автентичності спілкування, вивченню мови в культурному контексті, автономності і гуманізації навчання. Дані принципи роблять можливим розвиток міжкультурної компетенції як компонента комунікативної здатності. Кінцевою метою навчання іноземним мовам є навчання вільному орієнтуванню в іншомовному середовищі і умінню адекватно реагувати в різних ситуаціях, тобто спілкуванню. Сьогодні нові методики з використанням Інтернет - ресурсів протиставляються традиційному вивченню іноземних мов. Щоб навчити спілкуванню іноземною мовою, потрібно створити реальні, справжні життєві ситуації (тобто те, що називається принципом автентичності спілкування), які стимулюватимуть вивчення матеріалу і вироблятимуть адекватну поведінку. Цю помилку намагаються виправити нові технології, зокрема Інтернет.

Мультимедійні засоби подання навчального матеріалу можна віднести, за частиною функцій, які ними підтримуються, до засобів унаочнення нового покоління. Мультимедійні засоби навчання за С.У. Гончаренком – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Мультимедійні системи надають користувачеві персонального комп'ютера такі види інформації: текст; зображення; анімаційні картини; аудіо коментарі; цифрове відео [3, 298].

О. П. Пінчук зазначає, що «сьогодні в загальноосвітніх навчальних закладах з метою підтримки та збагачення навчального плану найчастіше використовують такі мультимедійні продукти, як

- інтерактивні довідкові матеріали для самоосвіти (словники, енциклопедії, тощо);
- освітні програми разом з іграми або освітні програми з інтерактивними подібними до ігор та розваг параметрами, мета яких викликати інтерес і бажання викликати інтерес, і бажання пізнавати більше» [12].

Головною метою навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах є надбання учнями вмінь та навичок грамотного використання іноземної мови у реальних життєвих ситуаціях не тільки повсякденного, але й ділового, професійного спілкування. Для подальшої оптимізації та підвищення ефективності процесу навчання все частіше застосовуються мультимедійні засоби. Саме завдяки їм сучасна методика збагатилася новими формами та методами викладання. Можливості та ефективність сучасних інформаційних технологій важко переоцінити.

У викладанні іноземних мов набув поширення комунікативно-орієнтований підхід, основною ціллю якого є використання мови в конкретних ситуаціях спілкування, тобто навчання націлене на використання іноземної мови в житті, для чого необхідно володіти певними уміннями та навичками.

За сучасних умов розвитку педагогічної науки зросли вимоги щодо кваліфікації фахівців освітньої галузі. Нині одним із основних завдань, яке постає перед вчителем англійської мови в загальноосвітньому навчальному закладі є постійне самовдосконалення та підвищення свого фахового рівня в умовах інформаційної системи освіти, здатності самостійно і творчо вирішувати професійні завдання.

Формування інформаційної компетентності (ІК) вчителя англійської мови розглядається, сьогодні, як невід'ємна складова успішного здійснення реформи освіти. Основна мета якої передбачає підготовку освіченого компетентного та конкурентоспроможного фахівця відповідно до вимог комп'ютерно-базованого

суспільства, формування необхідних знань, умінь і навичок та формування компонентів інформаційної культури.

Інформаційно-освічений вчитель здатний знайти відповідну інформацію з різних джерел. Така особа має бути також наділена необхідною здатністю якісної та кількісної оцінки і самооцінки інформації з тим, щоб виявити спірні питання закладені в інформації.

Інформаційно-освічений вчитель може використати та застосувати інформацію відповідно в багатьох фахових ситуаціях. Такі ситуації, потенційно призводять до прийняття нешаблонних рішень, розв'язку творчих завдань, тобто призводить до розвитку нових знань. Таким чином, відбувається процес навчання на основі приведення в дію інформаційної компетентності. Адже, сьогодні кваліфікований фахівець повинен вміти серед широкого кола відшукати такий програмний засіб, який досить швидко та ефективно допоможе отримати потрібний результат. Тому в процесі навчання викладач повинен формувати у дітей вміння правильно ставити перед собою цілі та завдання, прогнозувати і передбачати результати своєї діяльності; свідомо і творчо вибирати оптимальні способи розв'язання проблем з урахуванням наслідків; оволодівати новітніми технологіями.

Зазначимо, що компетентність є широковживаним і дослідженим поняттям в зарубіжних країнах, проте однозначності щодо визначення не існує. На думку експертів дослідної програми в галузі освіти "DECECO" (США та Канада), компетентність – це здатність людини успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби. Європейські міжнародні експерти поняття "компетентність" визначають, як спроможність кваліфіковано виконувати роботу.

Інформаційна компетентність вчителя англійської мови проявляється в умінні творчо мислити і передбачає наявність аналітичних, прогностичних умінь в засвоєнні та застосуванні інформації в педагогічній діяльності. Інформаційна компетентність вчителя англійської мови формується на етапах вивчення комп'ютера, використанні інформаційних технологій як засобу навчання в процесі професійної діяльності і розглядається як одна з граней професійної зрілості педагогічного працівника.

У сучасних умовах засоби сучасних інформаційних технологій виступають основним важелем при формуванні інформаційної компетентності вчителя. Формування інформаційної компетентності дозволяє використовувати в своїй трудовій діяльності знання, уміння і навички в напрямку інформаційних технологій, що є критерієм професійної придатності вчителя англійської мови для підвищення якості освіти.

Компетенція вчителя англійської мови, відповідно підходу на основі поглиблення знань, включає здатність умілої роботи з інформацією, вибудовувати послідовність вирішення проблеми, використовувати програмне забезпечення, що допускає розширення, і прикладні методи, специфічні для даної дисципліни, поєднуючи їх з методикою викладання, заснованою на індивідуальній роботі з учнями. Застосовуються і колективні методи роботи у формі проектів, що сприяють глибшому розумінню учнями ключових понять і їх використання при вирішенні складних проблем реального світу. При роботі в рамках спільних проектів вчитель використовує ресурси мережі, що допомагають учням співпрацювати, отримувати інформацію.

Навички, такі як проблемний підхід, комунікація, співпраця, експериментування, критичне мислення, творчість стають самостійними програмними цілями і предметом нових методів оцінки. Мабуть, найбільш значущою метою стає підготувати учнів до самостійного вибору своїх цілей і планів навчання. Для цього потрібне розуміння того, що вони вже освоїли, оцінити свої сильні і слабкі сторони, намітити план навчання, стежити за його виконанням, за своїм власним зростанням, добиваючись успіху, рухатися далі, але враховувати і допущені помилки. Такі навички пригодяться на все життя, вони важливі для життя в освіченому суспільстві. Оцінка – здатність учнів оцінювати якість своєї праці і праці інших - стає частиною цього процесу.

Отже, навчальний процес, що базується на використанні сучасних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі з англійської мови забезпечує учням освітню гнучкість, оскільки вони самостійно можуть обирати певні навчальні матеріали, особливо при підготовці до уроків, виконуючи домашні завдання та проекти.

**Роль вихователя в розвитку рухової активності дітей
раннього віку**

Долганова Ольга,

*вихователь-методист комунального закладу
«Дошкільний навчальний заклад №38 Вінницької міської ради»,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, старший -
вихователь*

Діти раннього віку дуже активні, жваві й непосидючі. Як вихователю скерувати цю жвавість для їхнього повноцінного фізичного розвитку? Адже саме в цей період дитинства важливо закріпити автоматизм ходьби, відчуття рівноваги, розвинути координацію рухів, сформувати поставу. До того ж рухова активність є важливою умовою пізнавального розвитку дитини

З огляду на особливості фізичного розвитку дітей раннього віку, вихователю важливо регламентувати рухову діяльність дітей під час проведення рухливих ігор, фізкультурних занять, ранкової гімнастики. Саме тому одне з **головних завдань** для педагогів нашого дошкільного закладу — правильно організувати роботу з розвитку рухової активності дітей з раннього віку під час різних форм рухової діяльності (див. Додаток 1).

Ранкова гімнастика

Для щоденної ранкової гімнастики малюків ретельно добираємо фізичні вправи. Вони мають не лише стимулювати перебіг усіх фізіологічних процесів організму, сприяти формуванню правильної постави і профілактиці плоскостопості, а й бути доступними та цікавими дітям цього віку. Вправи для ранкової гімнастики добираємо прості, такі, що не потребують значних затрат нервової і м'язової енергії. Заскладні рухи діти не в змозі виконати якісно, тож вони викликають у них негативні емоції.

Вправи мають бути різноманітні за видами рухів і задіювати різні групи великих м'язів. Рухи для зміцнення дрібних м'язів окремо не пропонуємо дітям, тому що їх фізіологічний ефект незначний.

Перевагу віддаємо імітаційним вправам, у яких діти імітують рухи тварин, птахів. Ці вправи зацікавлюють дітей і викликають позитивні емоції. Аби підвищити інтерес малюків до ранкової гімнастики, використовуємо **вправи з предметами**: брязкальцями, прапорцями, стрічками, хустинками, кубиками.

Щоденне виконання вправ ранкової гімнастики виховує в малюків організованість, витривалість, стресостійкість.

Для проведення ранкової гімнастики **створюємо відповідні умови**. За потреби готуємо необхідні атрибути для виконання вправ. На початку року діти ходять і бігають зграйкою. Поступово ми навчаємо дітей шикуватися одне за одним, допомагаючи кожному за потреби.

Триває ранкова гімнастика 4-5 хв.

- ходьба — 15-20 с;
- біг — 15 с;
- загальнорозвивальні вправи — 3,5-4 хв.;
- стрибки — до 10 с;
- вправа на врівноваження дихання — 15-20 с.

Під час показу вправи використовуємо «дзеркальний» спосіб — вихователь показує дію, діти синхронно повторюють.

Комплекс вправ ранкової гімнастики містить 3-4 загальнорозвивальні вправи, які діти виконують по 4-5 разів. **Увесь комплекс змінюємо** щодва тижні. Утім цей строк може змінюватися залежно від інтересу дітей і ступеня засвоєння тієї чи тієї вправи. Якщо більшість дітей у групі вже виконує вправу чітко або інтерес до певної вправи зменшився, замінюємо її на іншу, подібну. Протягом року комплекси ранкової гімнастики періодично повторюємо.

Рухливі ігри

Під час планування й організації рухливих ігор з дітьми раннього віку керуємося такими двома **принципами**:

- добираємо ігри на різні рухи, аби задіяти усі групи м'язів;
- переходимо від спокійних рухів до більш жвавих.

За ступенем фізичного навантаження використовуємо ігри великої, середньої і малої рухливості. Ігри *великої рухливості* містять інтенсивні рухи: стрибки, біг з подоланням перешкод, як-от пролізання крізь обруч, перестрибування через кубики тощо.

Ігри *середньої рухливості* передбачають активну участь у них дітей. Характер рухової діяльності учасників гри відносно спокійний. Це може бути ходьба в поєднанні з іншими рухами: підлізання під дугу, переступання через предмети тощо.

Під час ігор *малої рухливості* не всі діти виконують рухи одночасно. Іноді активно рухається лише частина з них, інші перебувають у статичному положенні і спостерігають за діями тих, хто грає. Рухи під час гри діти виконують у повільному темпі.

Рухливі ігри проводимо з дітьми раннього віку **щодня**. У ранкові години даємо можливість малюкам погратися самостійно. Перед заняттями проводимо ігри малої та середньої рухливості. На прогулянці після занять плануємо різні за характером рухливі ігри. Їх кількість і тривалість в окремі дні тижня неоднакова. Обов'язково враховуємо те, які заняття передують ігровій діяльності.

Після занять з малювання, ліплення проводимо ігри великої рухливості. А після занять, які потребували від дітей зосередження уваги, не плануємо розучування нових ігор.

Зазвичай попередньо ознайомлюємо дітей із предметами, які вони будуть використовувати в грі. Даємо їм змогу розглянути атрибути, іграшки, погратися з ними, аби вже безпосередньо в процесі рухової діяльності ці предмети не відволікали їхню увагу.

Пояснюємо сюжетні ігри дітям раннього віку обов'язково у вигляді короткої образної розповіді. Її мета — сформувати в дітей яскраві уявлення про тих

персонажів, яких вони будуть зображати за сюжетом гри. Таке пояснення зазвичай супроводжує початок гри і розгортання її сюжету.

Вихователь каже дітям: «Зараз ми з вами пограємо в гру «Горобчики і автомобіль». Відтак одразу пропонує розташуватися в гніздечках — заздалегідь підготовлених обручах. Потім продовжує пояснення: «За сигналом «Горобчики полетіли!» ви можете «літати» по всьому майданчику, хто куди хоче». При цьому вихователь показує, як «літати» і пропонує дітям-«горобчикам» «політати» разом з ним. Через деякий час вихователь каже: «Автомобіль їде! Горобчики летять у гніздечка!». І пояснює: «Усі мають встигнути втекти і стати у свої обручі».

Вихователь сам бере участь у грі з дітьми раннього віку та виконує провідну роль — **показує, що і як треба робити**. Його радісний настрій і активний стан передаються дітям.

Під час показу й пояснення вихователь **навчає дітей нових рухів**. Регулюючи кількість повторень, добираючи різні за складністю виконання рухи, ми забезпечуємо оптимальне щоденне фізичне навантаження малюків.

Заняття з фізичної культури

Заняття з фізичної культури проводимо **двічі на тиждень** у першій або другій половині дня, не раніше як за півгодини після сніданку або денного сну (до вечері). Триває фізкультурне заняття з дітьми раннього віку 15 хв.

Під час адаптаційного періоду заняття проводимо в груповій кімнаті, згодом — у спортивній залі. Це місце проведення допомагає дітям навчитися орієнтуватися у великому просторі, дає їм можливість сповна проявляти рухову активність.

Фізкультурне заняття містить чотири **структурні частини**:

- *вступна* — ходьба, біг;
- *підготовча* — загальнорозвивальні вправи імітаційного характеру;
- *основна* — вивчення одного основного руху, закріплення раніше вивченого основного руху, рухлива гра;
- *заклучна* — ходьба, гра малої рухливості, вправа на врівноваження дихання.

Саме такий розподіл фізичного навантаження відповідає віковим можливостям дітей. Навантаження поступово збільшується протягом заняття і досягає свого піку під час рухливої гри. Заклучна частина має на меті знизити фізичне навантаження і відновити дихання.

Основні рухи розподіляємо на заняттях з урахуванням їх складності. Плануємо повторення матеріалу з ускладненням через 2-3 заняття. Рухливу гру проводимо протягом двох занять без змін. Відтак ускладнюємо її, вигадуючи новий варіант. Цей прийом допомагає стимулювати увагу й активність дітей.

Шикування та перешикування малюки виконують з допомогою вихователя. Із дітьми третього року життя вихователі організовують заняття з усією групою, при цьому використовують поточний і фронтальний методи організації дітей, тобто індивідуальне почергове і групове виконання рухів.

Ми дотримуємося певних **вимог до фізкультурних занять**:

- понад 50% рухів, які містить заняття, циклічно повторюються;
- кожне заняття містить —
 - спеціальні дихальні вправи;
 - вправи на розвиток координації рухів;
 - паузи для м'язового розслаблення;
 - ігрові й мотиваційні ситуації для підвищення емоційного стану дітей;
 - періоди самостійної рухової діяльності.

Заняття ми проводимо **в ігровій формі**. Дітям особливо подобаються заняття, об'єднані ігрові сюжетом, як-от: «У гості до зайчика», «Допоможемо ведмедику», «На лісовій галявині» тощо. Обов'язково використовуємо ігрову мотивацію: «Подаруємо зайчику подарунок», «Ведмедику треба допомогти», «Зробимо приємне звірятам» тощо. Це викликає в дітей позитивні емоції, а також співчуття, співпереживання, бажання активно діяти, щоб допомогти персонажу.

Переваги ігрової форми проведення занять обумовлені не лише віковою специфікою. Дитина знає, що процес гри завжди пов'язаний із приємними відчуттями у фізичному й розумовому плані, тож любить і хоче грати. У грі завжди є елемент новизни, скільки б разів її не повторювали. Дітям раннього віку подобаються повтори. За таких умов одна лиш згадка про майбутнє фізкультурне заняття викликає у малюків радість, почуття приємного хвилювання, бажання займатися.

Особливостями раннього віку є швидка стомлюваність, неточність рухів, відсутність витримки, швидка зміна настрою, легка збудливість. Їх ми обов'язково враховуємо під час вибору, дозування й розподілу фізичних вправ.

Вправи та ігри, які ми використовуємо під час фізкультурних занять, націлені:

- розвивати й удосконалювати навички ходьби й бігу;
- активізувати увагу й підвищувати емоційний стан;
- вправляти в користуванні спортивними атрибутами та снарядами;
- розучувати імітаційні й ритмічні рухи, рухи гімнастики;
- розвивати фізичні якості.

Для розвитку рухової активності малюків ефективними є **вправи на смузі перешкод**. Для її облаштування ми використовуємо:

- м'які модулі для повзання, переступання, підлізання, скочування тощо;
- дуги для підлізання;
- доріжки — гофровані, з нашитими гудзиками, з різним наповненням;
- ребристу та похилу дошки.

Спочатку смугу перешкод формуємо з 3-4 імпровізованих спортивних снарядів. Поступово, у міру накопичення дітьми рухового досвіду, додаємо нові — до 6-7 снарядів. Розміщуємо їх так, щоб передостанньою вправою було лазіння, позаяк воно є синтезом усіх рухів. Останньою є вправа на підстрибування — «Подзвони в дзвоник», «Дістань метелика» тощо.

Роботу на смузі перешкод організовуємо за принципом колового тренування.

Дихальна гімнастика

Дихальна система дітей раннього віку ще не досконала. Що менша дитина, то вужчі її дихальні шляхи, а слизова оболонка дуже ніжна. Організм, що активно росте й розвивається, потребує багато кисню, а тому дихання дітей часте і поверхневе. Вправи дихальної гімнастики є **обов'язковою складовою** усіх форм роботи з фізичного виховання дітей раннього віку, що передбачають фізичне навантаження.

Завданнями дихальної гімнастики є:

- підвищувати загальний життєвий тонус;
- загартовувати організм з метою профілактики застудних захворювань;
- розвивати дихальну мускулатуру, збільшувати рухливість грудної клітки й діафрагми;
- поліпшувати лімфо- і кровообіг у легенях, діяльність серцево-судинної системи.

Приклади вправ для дихальної гімнастики наведено в *Додатку 2*.

Індивідуальна робота з дітьми з фізичного виховання

Коливання індивідуальних особливостей дітей в групі часто досить значні. Одні надмірно збудливі, рухливі, непосидючі, інші — навпаки, малорухливі, скуті, зі зниженою реакцією на навколишнє середовище. І ті, і ті потребують індивідуальної роботи з фізичного виховання. **Планують її у першу та другу половину дня** в години дозвілля і прогулянок.

Якщо дитина не наважується виконати ту чи ту вправу, боїться або соромиться, вихователі займаються з нею індивідуально, пропонуючи погратися. Ігрова мотивація знімає психологічні бар'єри і дитина справляється з рухом.

Із дітьми, які значно відстають у розвитку рухових умінь, педагоги проводять **спеціальні заняття за індивідуальною програмою**.

Індивідуальна робота з фізичного виховання **дає змогу педагогам:**

- *навчати дітей*, які не засвоюють програмовий матеріал, у загальному для всієї групи темпі;
- *поліпшувати фізичний розвиток дітей*, які часто хворіють, зміцнювати їхнє здоров'я;
- *активізувати малорухливих, сором'язливих дітей*, поліпшувати їхній емоційний тонус.

Самостійна рухова діяльність дітей

Діти раннього віку мають значну потребу в русі, тому організованої рухової активності протягом дня їм недостатньо. Завдання вихователя — створити умови для самостійної рухової діяльності дітей. Ми створили такі умови як в груповій кімнаті, так і на ігровому майданчику.

Передусім подбали, щоб у **груповій кімнаті** було простору, аби діти мали змогу вільно рухатися й бути активними. Оптимально розставили меблі,

врахувавши, зокрема, зріст дітей. Адже до самостійної рухової діяльності дітей спонукає, передусім, наявність рухомих іграшок, дрібних і великих фізкультурних посібників. Тож ми придбали різноманітні каталочки, коляски, автомобілі, м'ячі та кулі. Також у групі є **спеціальне фізкультурне обладнання** для розвитку основних рухів: гірка з драбинкою і скатом, ворота, колода, гімнастична стінка, м'які модулі, на яких діти вправляються в підлізання, повзання, переступання тощо. Час від часу заносимо в групу дошки, гімнастичні лави. **Ігрові майданчики** ми також обладнали спеціальним обладнанням, як-от лава, драбинка, колода. Для вправ у рівновазі вкопали на автомобільні покривки та пенечки різної висоти. Зробили розмітку для вправ «змійка», «з купини на купину», «крок в крок» тощо.

У таких умовах наші вихованці мають змогу активно реалізувати потребу в русі. Ми повсякчас стимулюємо рухову активність дітей: залучаємо до рухливих ігор, вправляємо у правильному виконанні основних рухів.

Насамкінець зазначимо, що своєчасно розпочате і правильно організоване фізичне виховання дітей із раннього віку сприяє гармонійному фізичному розвитку, профілактиці захворювань, формуванню правильної постави та поліпшенню діяльності внутрішніх органів і систем дитячого організму. А успіхи в руховій діяльності зміцнюють у дитини раннього віку віру у власні сили й спонукають до нових самостійних дій і відкриттів у пізнанні навколишнього світу.

Додаток 1

Організована рухова діяльності дітей раннього віку

Форми рухової діяльності	Періодичність проведення	Місце проведення	Загальна тривалість, хв
Ранкова гімнастика під музичний супровід	Щоденно	Групова кімната	4-5
Гімнастика після денного сну	Щоденно	Групова кімната	4-5
Рухливі ігри малої та середньої рухливості	Двічі-тричі на день, щоденно	Групова кімната	до 10
Рухливі ігри великої рухливості	Чотири рази на день	Ігровий майданчик	12-15
Заняття з фізкультури	Двічі на тиждень	Спортивна зала	10-15
Музично-ритмічні рухи	Двічі на тиждень	Музична зала	8-10
Фізкультурні паузи	Щоденно	Групова кімната	2-3

Додаток 2

Вправи для дихальної гімнастики

Назва	Методика проведення	Кількість повторів/тривалість виконання
Годинник	Стати прямо, ноги злегка розставити, руки опустити. Виконувати махи прямими руками вперед-назад, вимовляти «Тік-так»	6-7 разів
Сопілка	Сісти на стільчик, кисті рук стиснути, ніби в руках сопілка, піднести до губ. Зробити повільний видих, вимовити «П-ф-ф-ф»	4 рази
Півник	Стати прямо, ноги злегка розставити, руки опустити. Підняти руки в сторони (вдих), а потім опустити та поплескати ними по стегнах, промовляючи: «Ку-ку-рі-ку» (видих)	4 рази
Каша кипить	Сісти на стілець. Одну руку покласти на живіт, другу — на груди. Втягнути живіт і набрати повітря в груди (вдих), опустити груди. Видихати повітря, надуваючи живіт. Під час видиху голосно вимовляти звук «Ф-ф-ф-ф»	4 рази
Паровоз	Ходити по кімнаті, роблячи по чергово рухи руками вгору-вниз, промовляти «Чух-чух-чух»	Протягом 20 с
Веселий м'яч	Стати прямо, ноги розставити, підняти руки з м'ячем до грудей (діаметр м'яча — до 10 см). Вдихнувши повітря, кинути м'яч від грудей уперед, вимовити «У-х-х-х» (видих), наздогнати м'яч	4-5 разів
Гуси	Повільно ходити кімнатою. Піднімати руки в сторони (вдих), потім опускати вниз (видих), вимовляючи подовжений звук «Г-у-у»	Протягом 1 хв.

Орієнтовна структура фізкультурного комплексу на прогулянці:

- різні види ходьби
- повільний біг
- ігрові вправи з предметами і без них для розвитку різних груп м'язів
- гра малої рухливості для відпочинку
- робота на смузі перешкод у формі колового тренування
- гра середньої чи високої рухливості
- гра малої рухливості для поліпшення емоційного стану
- дихальні вправи

Вільна трибуна,

або декілька слів

про важливість ораторського мистецтва

Ще з античних часів риторика посідала одне з найпочесніших місць серед інших наук. В українській школі вона, на жаль, тривалий час не вивчалася. У 2017 році комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей № 7 Вінницької міської ради» долучився до проведення всеукраїнського експерименту за темою «Теоретико-методологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл». Завдяки цьому у 2017-2018 навчальному році деякі старші класи школи-ліцею розпочали вивчення факультативного курсу «Основи риторики». Перші враження й висновки – в учнівських роботах.

Як риторика змінює життя

Дар слова – одна з найбільших здібностей людини, що підносить її над світом усього живого й робить власне індивідуальністю. З найдавніших часів ми прагнули зрозуміти, в чому секрет впливу живого слова, вроджений це дар або результат клопіткого, тривалого навчання й самоосвіти? Відповідь на ці та інші запитання дає риторика.

Риторика – це не просто наука, це мистецтво красномовства, мистецтво грамотно, змістовно побудувати свою промову й переконливо донести думки до аудиторії. До того ж діяльність багатьох професій просто немислима без ґрунтовних знань принципів і правил ораторського мистецтва. Для нас публічне мовлення – найголовніша зброя. Ораторство – потужний важіль культури.

Хочу поділитися з вами однією історією з життя. Ще рік тому я була закритою особистістю. Здавалося б, хвилювання не дозволяє вимовити й слова. Пам'ятаю, я стояла на сцені, а напроти мене сиділи сотні людей і чекали моїх перших слів.

Однак внутрішній голос нагадував: «Ти на таке не здатна».

Я мала зацікавити аудиторію, утримати увагу. Це величезна відповідальність, і за інших обставин я би не піддавалася внутрішньому голосу: «Так, я маю рацію. Мені тут не місце. Я ж інтроверт, постійно себе виправляю, навіть коли розмовляю з батьками, хочу замінити сказане».

Сьогодні я вже майже закінчила дев'ятий клас. Я навчилися стримувати думки, що мене руйнували; знаю, що потрібно говорити, та як зацікавити інших. Гадаю, що в цьому мені й допоміг факультатив з риторики.

На мою думку, кожна людина, що поважає себе й має прямий контакт з іншими, обов'язково повинна навчатися й постійно вдосконалювати свої навички спілкування. Сюди потрібно віднести типові мовленнєві ситуації, вміння вести переговори, етичні аспекти спілкування, навички аргументації та переконань, вміння «показати себе».

Отож, риторика, оволодіння нею, приносить свої результати. З цим треба погодитися.

Мовенко Діана,
учениця 9-ЛК класу

Практичне значення риторики

Риторика – це наука красномовства та публічного виступу, яка пов'язана із соціальним життям будь-якої сучасної людини. Ви спитаєте: «Як саме?». А я відповім, що без особливих складових риторики як науки не змогло б існувати нинішнього високорозвиненого суспільства, адже вона допомагає людям досягти своєї мети. Уміння впевнено висловити думку, правильно її пояснити може змінити не лише долю однієї людини, а й цілий світ. Ви тільки уявіть, як може вплинути на життя кожного з нас здатність надавати розумні аргументи на користь своїх ідей, та одразу зрозумієте, чому риторика настільки важлива для суспільства.

Але одного вміння висловлювати свої думки не достатньо для досягнення певної мети. Також необхідно володіти мистецтвом переконання й доведення. Як це працює? Уявімо, що ви намагаєтеся розпочати власний бізнес і шукаєте людей, які могли б вам допомогти. Вам вдалося зацікавити їх своєю ідеєю завдяки грамотному поясненню, але ваш співбесідник ще має сумніви щодо успішності цієї справи. Тоді

ви починаєте наводити влучні аргументи, які здатні переконати будь-кого співпрацювати з вами. Уявили? Тепер, я впевнена, вас зацікавила риторика!

Навчайтеся просто зараз: робіть спеціальні вправи, які розвивають мовленнєві вміння; більше спілкуйтеся з людьми, спробуйте зрозуміти їхні емоції та думки; розширюйте коло своїх інтересів; приділяйте більше уваги різноманітній літературі. Я впевнена, що ці поради допоможуть вам досягти успіхів у житті та подивитися на світ по-іншому!

**Мучанка Вероніка,
учениця 9 ЛК класу**

Риторика крізь тисячоліття...

Риторика (ораторське мистецтво, красномовство) – прекрасна наука, що навчає, як правильно й ефективно впливати на аудиторію.

Хоча риторика зародилася дуже давно, вона залишається актуальною й вагомою в нашому суспільстві.

Люди з давніх віків вислуховували насамперед тих, хто чітко й вміло говорив. Під час суду в Стародавній Греції злочинець міг навіть врятувати себе власною «професійною» промовою, а невинний, не вміючи переконливо говорити, на жаль, міг не отримати підтримки.

Звісно, нині ми не використовуємо науку красномовства в такий спосіб, але кожен вже побував перед аудиторією хоч би раз у житті: діти – перед родичами, мої однолітки – перед класом, дорослі презентували певні свої ідеї співробітникам. До речі, навіть вчителі, проводячи уроки, теж виступають перед аудиторією. Вони, як і всі, можуть відчувати страх.

Риторика навчає, як позбутися зайвого хвилювання, як можна зацікавити слухачів, або ж чого категорично не варто робити. А ще, виявляється, що є в цій науці «маневри» – рухи тілом, які психологічно впливають на нас. Нами маніпулюють... Для мене це було одним з найцікавіших відкриттів.

Один мінус, який я спостерігала після цих уроків – моє спілкування з стало більш офіційним. Відчуття таке, що ти ніби професор чи депутат, який говорить, але частину твоїх слів не розуміють через їх науковий зміст. Навіть позбавлення

суржика у власному мовленні надало мені незручності... Але в цілому риторика спричинила позитивний вплив на мій клас. Кожен одержав нові навички й хороший настрій опісля мовленнєвих розминок. Коли ми висловлюємося, то руйнується якийсь бар'єр... Відкриваємося й стаємо ближчими, дружнішими, цікавішими.

Риторика додає впевненості, це допомагає зараз і допоможе в майбутньому житті.

Данильченко Мар'яна,
учениця 10-ЛЮ класу

*Рубрику веде
методист з навчальних дисциплін
Дрозд Т.М.*

Відповідальні за випуск:

Яценко О.В. – Директор Департаменту освіти Вінницької міської ради
Москальчук Н.І. – завідувач комунальної установи «Міський методичний кабінет»

Редакційна колегія:

Дрозд Т.М. – методист навчальних дисциплін
Зима Л.Т. – методист з початкового навчання
Любчак І.О. – методист з навчальних дисциплін
Малицька К.П. – методист з навчальних дисциплін
Пелішенко Г.Ф. – методист з навчальних дисциплін
Півторак А.А. – методист з навчальних дисциплін
Рибак Л.В. – методист з навчальних дисциплін
Сокиринська Н.Д. – методист з дошкільної освіти
Токар О.В. – методист з навчальних дисциплін

Комп'ютерна верстка:

Нарольська К.В. – методист з бібліотечних фондів